

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: En liden Bibel-Krønike for Børn og Menig-Mand

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "En liden Bibel-Krønike for Børn og Menig-Mand", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 100. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1828_227C-txt-shoot-idm3639.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Tredie Hoved-Stykke.

Om den Apostoliske Kirke i det Ny Testamente.

I. Præsten Zacharias.

Under alle Omskiftelser var Præstedømmet dog blevet hos Aarons Æt, og nu skedte det, under Kong Herodes, at da en gammel gudfrygtig Mand iblandt Præsterne, ved Navn¹⁰¹Zacharias, en Dag forrettede sit Embede inde i Templets Helligdom, da saa han, med Forskrækkelse, at der stod en Guds Engel ved Alteret; men Engelen taledede til ham, og sagde: frygt ikke, Zacharias! du er bøn hørt, og din Hustru, Elisabeth, skal blive Moder til en Søn, som du skal kalde Johannes, og Guds Aand skal være over ham fra Barnsbeen, som over Elias, saa ved ham skal Mange af Israels Børn omvendes til Herren, deres Gud, Vantroen vige for ret Forstand, og Herrens Folk forberedes! Da Zacharias imidlertid tvivlede, og forlangde et Tegn paa, at det skulde virkelig skee, da straffede Engelen ham, og sagde: jeg er Guds Tjener, Gabriel, udsendt til dig med denne glædelige Tidende, men siden du ikke troer mig paa Ordet, skal du være stum, til det skeer, som jeg sagde!

Zacharias kom nu maalløs ud af Templet, til Folkets Forbauselse, og han var stum, indtil Sønnen blev født, efter Engelen Ord; men da man trættedes om, hvad Barnet skulle hedde, da tog Zacharias en Tavle, og skrev derpaa, at Barnet skulde hedde Johannes, og strax blev hans Tungebaand løst, saa han taledede lydelig, og Guds Aand kom over ham, saa han spaaede om de store Ting, som nu skulde skee paa Jorden, og sagde 102iblandt Andet: du, Barnlille! skal kaldes den Høiestes Prophet, thi du skal være Herrens For-Løber, og bane ham Veien, og give Folket Forstand paa Frelsningen, som skeer ved Syndernes Forladelse, af Guds inderlige Barmhertighed, og ved Morgen-Røden fra det Høie, som er oprundet til Lysning for os i Mørket og i Dødens Skygge-Dal, til at styre vore Trin paa Fredens Vei! Luc. 1.

II. Jomfru Marie.

Førend Johannes endnu var født, aabenbarede Engelen Gabriel sig for en Jomfru af Davids Æt, som hed Marie, og boede i den lille By Nazareth, hvor hun var forlovet med en Tømmer-Mand, som hed Joseph, og nedstammede ligeledes fra Kong David. Engelen velsignede Marie, og forkyndte, at hun skulde blive Moder til en Søn, hvis Navn hun skulde kalde Jesus, og han, sagde Engelen, skal være stor, og kaldes den Høiestes Søn, og Gud Herren skal give ham hans Fader Davids Throne, og han skal regiere over Jakobs Huus evindelig! Men, sagde Marie, forundret, hvorledes det? jeg er jo ikke gift. Den Hellig-Aand, svarede Engelen, skal komme over dig, og den Høiestes Kraft skal overskygge 103dig; derfor skal ogsaa dit hellige Foster kaldes Guds-Søn! Da sagde Marie, troende, see, jeg er Herrens Tjenerinde; det times mig efter dit Ord!

Der var spaaet, at Christus skulde fødes i Bethlehem, i Davids Stad, og, for at det kunde skee, magede Herren det saa, at den Romerske Keiser Augustus befoel, der i dette Aar skulde gøres Mand-Tal over alle Jødelands Indbyggere, og at de skulde møde i deres Fædrene-Byer, for der at indføres i Mand-Tallet. Desaarsag maatte Joseph og Marie reise op til Bethlehem, til deres Stam-Fader Davids By, og da der ikke var Rum i Værelserne til dem, maatte de tage Natte-Ly i en Stald.

Her, i Stalden, blev Verdens Frelser, Guds Søn, Jesus Christus, født ved Natte-Tide, og hans Moder svøbde ham, og lagde ham i en Krybbe! Luc. 1. 2.

Til Minde herom holde de Christne aarlig, ved Vinter-Soelhvervs Tid, naar Dagene atter begynde at længes, en glædelig Fest, som vi Nordiske Folk kalde Julen, og da sang de Gamle:

¹ Et Barn er født i Bethlehem,
Bethlehem;
Thi glæder sig Jerusalem!
Halleluja, Halleluja!

² 104Han lagdes i et Krybbe-Rum,
Krybbe-Rum;
Uden Ende er Hans Herredom!

Halleluja, Halleluja!

og ydermere sang vore sidste Fædre:

- 1 O Herre! al Verdens Skaber god!
Hvor est Du kommen i stor Armod!
Paa Hø og Straa ligger her Du ned
For Oxe og Asen i Uselhed!
Var Verden end dobbelt saa vidd og lang,
Den var dog Dig en Seng vel trang,
Og Dig ikke værd, var den end fuld
Af Ædel-Stene, Perler og Guld!

III. Hyrderne ved Bethlehem.

I den Nat, da Jesus blev født, var der nogle Hyrder i Nærheden af Bethlehem, som under aaben Himmel holdt Vagt over deres Hjord, og med Eet blev de omstraalede med Herrens Herlighed, og hans Engel stod hos dem, og sagde: frygter ikke! thi det er den glædelige Tidende for hele Folket, jeg har at melde eder, at i Dag er eders Frelser, den Herre Christus, født i Davids Stad, og det skal være eder Kiende-Mærket, at han ligger som et Svøbelse-Barn i en Krybbe! I samme Øieblik blev der fuldt af Engle hos dem, og de sang med Fryd om Hans Herlighed, som boer i det Høie, om Freden, 105 Han skabde paa Jorden, og om Naaden, Mennesket fandt for hans Øine!

Saasnart dette Syn var forsvundet, skyndte Hyrderne sig til Bethlehem, hvor de fandt Barnet i Krybben, hos Marie og Joseph, og fortalte, hvad der var dem aabenbaret, og derpaa gik de tilbage til deres Hjord, med Lov-Sang til Gud for Alt hvad de havde seet og hørt! Luc. 2.

IV. Stjerne-Kigerne fra Øster-Leden.

Nogen Tid efterat Jesus var født, fik Kong Herodes i Jerusalem, og alle hans Tilhængere, en stor Forskrækkelse, thi der kom Fremmede tilbyes i et forunderligt Ærende; og det var Stjerne-Kigere fra Øster-Leden, som kom, og spurgde: hvor er han at finde, den nyfødte Jødernes Konge; hvis Stjerne vi have opdaget i Østen, og komme derfor nu at tilbede ham? Herodes lod strax alle Hoved-Stadens Præster og Skrift-Kloge sammenkalde, for at udfritte af dem, hvor Christus skulde fødes, og fik da at vide, at, efter Spaadommene, skulde det være i Bethlehem. Derpaa havde han en hemmelig Samtale med Stjerne-Kigerne, hvorved han paa det Nøieste underrettede sig om Tiden, naar Stjernen var kommet tilsyne, og gjorde den Aftale med dem, at, hvis de fandt Bar106net i Bethlehem, skulde de melde ham det, for at ogsaa han kunde komme hen og tilbede Det!

Nu reiste da Stjerne-Kigerne videre til Bethlehem, men da de kom did, var Stjernen der alt, og stod over Huset, hvor Barnet var inde, og ved Synet deraf blev de Reisende sjæleglade, gik ind, fandt Barnet med Hans Moder Marie, faldt paa Knæ, og tilbad ham, og offrede ham Gaver: Guld, Røgelse, og Myrrha! De vendte imidlertid ikke tilbage til Herodes, men reiste, efter en Aabenbaring i Drømme, hjem ad en anden Vei. Math. 2.

Disse Stjerne-Kigere kalde de Christne, efter et gammelt Sagn, de hellige tre Konger, og indtil vore sidste Fædres Tid helligholdt alle de christnede Hedning-Stammer aarlig en Dag, til et glædeligt Minde om disse de første Hedninger, som tilbad Jesus Christus.

V. Kong Herodes, og Barnet i Bethlehem.

Idumæeren Herodes, var et af de falskeste, mistænkeligste, og mest blodtørstige Umennesker, man kiender, havde paa det Grusomste udryddet Makkabæer-Slægten, og hør107de aldrig saasnart tale om den store Konge-Søn herovenfra, før han fattede det ligesaa latterlige som ugudelige Forsæt at myrde ham i Svøbet. Derfor udfrittede han Stjerne-Kigerne om hans Fødsels-Tid, og da han mærkede, de ikke kom tilbage, greb

den Hjerteløse til det fortvivlede Raad, at lade myrde alle Børn paa to Aar, og derunder, i Bethlehem og dens Om-Egn! Men iblandt dem var Jesus ikke; thi saasnart Stjerne-Kigerne vare afreiste, havde den alvidende Gud, ved en Engel, aabenbaret Joseph i Drømme, den Fare, som truede, og befalet ham, strax at flygte til Ægypten med Barnet og Marie.

Der staaer ikke skrevet, hvorlænge Joseph var i Ægypten, men kun, at Herrens Engel, efter nogen Tids Forløb, igien aabenbaredes for Joseph i Drømme, og sagde: tag Barnet og hans Moder, og reis tilbage til Israels Land, thi de er nu døde, som stode Barnet efter Livet! Saa reiste Joseph til Nazareth, og boede der, og Barnet voxde, under Guds Velbehag, kraftig i Aanden, og fyldtes med Viisdom. Math. 2. Luc. 2.

Saaledes frelstes da Barnet i Bethlehem, men Kong Herodes døde gruelig, som han havde levet, fortvivlet over Smerterne, som søndersleed hans Indvolde, og over den Tanke, at hans Døds-Dag vilde være en Glædes-Dag for hele Landet. Det sidste stræbde han vel at forhindre, ved den Befaling, at saasnart han var død, skulde man myrde en Mængde fornemme Jøder, som han havde sat i Fængsel blot for det Samme; men hans Efterlevende gav tvertimod alle disse Fanger strax deres Frihed, og gjorde saaledes Uhyrets Døds-Dag dobbelt glædelig. Joseph. XVII. 8. 10.

VI. Guds Søn i Templet.

De ypperste Skrift-Kloge holdt ligesom en Høi-Skole i Jerusalems Tempel, og da Jesus var tolv Aar gammel, tog Joseph og Marie ham med sig op til Jerusalem, hvor de aarlig, efter Loven, helligholdt Paaske-Festen; men da de reiste hjem, blev Jesus i Templet, dog uden deres Vidende; thi de tænkte, han var fulgt med Nogle af deres Bekjendtere fra Nazareth. Da de imidlertid ikke fandt ham, vendte de tilbage til Jerusalem, at lede ham op, og fandt ham omsider, den tredie Dag, i Templet, siddende midt i en Samtale med de Skrift-Kloge, som alle faldt i Forundring over Dybden baade i hans Spørgsmaal og Giensvar! Forbauset over at finde ham i dette Selskab, sagde Marie til ham: Søn! hvordan kunde du nænne det! vi have ledt saa ængstelig efter dig! Hvorfor lede efter mig 109svarede Jesus, kunde I ikke nok vide, jeg maatte være hos min Faders! de forstod ham dengang ikke, men han stod op, fulgde hjem med til Nazareth, og, skiøndt hans Viisdom voxde i Dage-Tal, saa var han dog lige ydmyg, og yndelig for Alle. Luc. 2.

VII. Johannes den Døber.

Zacharias og Elisabeths Søn Johannes var fra Barns-Been en prophetisk Gaade, og følte sig, ligesom Elias, kun hjemme, naar han var ene med Gud i Ørken! Han smagede, efter Engelens Bud, aldrig Viin, eller anden stærk Drik, men Aanden var stærk over ham, og af Aandens Drift fremtraadte han, henimod tredive Aar gammel, ved Jordans Færge-Steder, som en prophetisk Prædikant: en Tordner mod al Synd og Falskhed, men en Trøster for alle dem, som frygtede Gud, og forventede Frelseren! Det var dengang Nyt i Jødeland, thi i langsommelig Tid havde Folket kun hørt Pharisæer og Sadducæer, som vel vidste hvad der stod skrevet, men havde hverken Sind eller Tunge til at føre Ordet: Guds Ord, som er Liv og Aand; og derfor mylrede der nu omkring Johannes i Ørken af allehaande Folk, baade gode og slette, som vilde høre ham, der førde det levende Ord i Aandens Kraft, med Propheternes Tunge. 110Da han nu ogsaa klarlig forkyndte, at Timen var for Haanden, da Guds store Forjættelser skulde opfyldes, og da han døbde alle dem, som bekjendte deres Synder, til Borgere i det himmelske Rige, som skulde nu bradt oprettes paa Jorden; saa blev det snart en almindelig Formodning, at han selv var Christus, Frelseren, som skulde komme; men da de Store i Jerusalem omsider ved et høitideligt Gesandtskab forelagde ham Spørgsmaalet derom, da sagde han reent ud, at han var ikke Christus, men kun den Røst i Ørken, som Propheterne havde spaaet, skulde bane Herrens Vei. Jeg døber vel med Vand, sagde Johannes, men efter mig kommer min Over-Mand, hans Skoe-Baad er jeg ikke værdig til at løse, og Han skal døbe med den Hellig-Aand og Ild! Math. 3. Marc. 1. Luc. 3. Joh. 1. 3.

VIII. Jesus fra Nazareth.

Vi veed Intet om Jesus fra hans tolvte Aar, til hans Tredivte, da han kom til Jordans Flod, for at lade sig døbe af Johannes! Denne vidste endnu ikke, at Jesus var den Christus, der skulde komme, men han vidste dog Nok, til at forundres over Jesu Begjæring, og sagde: kommer Du til mig, jeg som kunde selv behøve at døbes af Dig! Da imidlertid Jesus forsikkrede Johannes, 111at det skulde saa være, fandt han sig deri, og saa snart

Jesus steeg op af Vandet, see, da aabnede Himmelen sig over ham, og Guds Aand nedsvævede som en Due over ham, og der kom en Røst fra Himmelen, saa lydende: Denne er min Søn, den Elskelige, i hvem Jeg finder Velbehag! Da forstod Johannes, at Jesus var Verdens Frelser, thi det var ham aabenbaret: Den, paa hvem du seer Aanden neddale, ham er det, som døber med den Hellig-Aand! Math. 3. Joh. 1.

IX. Herrens Fristelse af Djævelen.

Efter sin Daab fordybede Jesus sig i den vilde Ørk, hvor han fastede i fyrretive Dage, og fyrretive Nætter, og da han derpaa følte Hunger, fremstillede Guds og Menneskets Fiende, som vi kalde Djævelen, sig for ham, fristede ham, og sagde: er du Guds Søn, da gjør med et Ord disse Stene til Brød! Men Jesus svarede ham kun: der staaer skrevet: Mennesket lever, ei af det blotte Brød, men af hvert Ord, som udgaaer af Guds Mund!

Derpaa tog Djævelen ham med sig til den hellige Stad, og stillede ham paa Tempel-Svalen, og sagde: er du Guds Søn, da styrk dig ned; thi der staaer jo skrevet, at Han vil beskikke sine Engle til at bære dig paa Hænderne, saa du ikke skal støde din Fod paa Steen! Men Jesus svarede blot: der staaer ogsaa skrevet: du maa ikke friste Herren, din Gud!

Derpaa tog Djævelen ham med sig op paa et himmelhøit Bjerg, og viste ham alle Verdens Riger, med samt deres Herlighed, og sagde til ham: alt dette vil jeg give dig, naar du vil knæle og tilbede mig! Da sagde Jesus til ham: pak dig, Satan! thi der staaer skrevet: du skal tilbede Herren, din Gud, og dyrke Ham alene!

Da veeg Djævelen fra Jesus, men Guds Engle var ved Haanden, og besørgede hans Nødtørft. Math. 4.

Disse underlige Ting er os fortalde, for at vi skal vide, at Jesus er den Kvindens Sæd, den Menneskens Søn, der stod, hvor Adam faldt, og knuste Hovedet paa den gamle Slange, der forførte Mennesket, saa vi skal betragte Jesus, som vor anden Stam-Fader, den anden Adam, hos hvem Menneske-Slægten kan vinde meer, end den har tabt, og finde Paradiset midt i Ørken; thi hvor det onde er borte, og Guds Engle omleire Menneskens Børn, saa de Intet savne, men glæde sig for Guds Ansigt, der er i Grunden altid et Paradiis!

113

X. Herrens Discipler.

Efter sin Daab og Fristelse, begyndte Jesus sin store Vandring, trindtomkring i Jødeland, helbredte kiærlig alle de Syge, der kom til ham, og taledede Guds Ord, med en Kraft og en Myndighed, og dog tillige med en Jævnhed, Mildhed og Sødhed, som nødvendig maatte henrive alle dem, der ikke selv forhærdede sig imod Sandheds Røst, og Kiærligheds Kluk; thi saaledes havde aldrig noget Menneske talet, saaledes havde Ingen i klare og levende Ord aabenbaret baade Guds og Menneskets hemmelige Raad, og dybe Ting. Derfor strømmede ogsaa Folket til ham, i Tusind-Tal, hvor han vandrede, for at høre hans livsalige Ord; men de der fulgte ham stadig, i det Mindste til en Tid, kun dem kalde vi hans Discipler eller Lærlinger, og iblandt dem udvalgte han igien Tolv, som han kaldte sine Apostler eller Sende-Bud; thi dem havde han nærmest om sig, og gav dem særdeles Underviisning, fordi de skulde være hans overordenlige Vidner og Sende-Bud til alle Jordens Folke-Færd.

Blandt disse tolv Apostler maae vi igien særdeles lægge Mærke til Tre, som Han selv udmærkede, nemlig Simon, hvem han gav Til-Navnet Petrus eller Klip114pe-Manden, og Zebedæi Sønner: Johannes og Jakob, som han kaldte Boanerges eller Torden-Børnene, ligesom da ogsaa Johannes havde den mageløse Ære at kaldes Herrens kiæreste Discipel!

Disse Tre vare af Handtering Fiskere, da Herren antog dem til sine Discipler, og de laae dengang med deres Skibe tæt under Landet, paa den Galilæiske Sø. Jesus stod paa Strand-Bredden, omringet af en stor Folke-Stimmel, som vilde høre Guds Ord, men han traadte ned i Simons Skib, og bad ham lægge lidt ud fra Landet, thi han vilde sidde frit paa Skibet, medens han taledede til Folket. Det gjorde Simon ogsaa, og Herren taledede saalænge som han vilde, men da Han var færdig, sagde Han til Simon: roe nu ud paa Dybet, og fang Fiske! Mester! svarede Simon, vi har fisket hele Natten, til ingen Nytte; men, siden Du siger det, vil jeg dog udkaste Garnet! Som sagt, saa gjort, og Fiske-Fangsten blev saa stor, at Simon maatte vinke ad Zebedæi Sønner, som var i det andet Skib, for at faae Hjelp, og begge Skibene fik fuld Ladning, snart mere end de kunde bære!

Herover blev Simon saa forbauset, at han faldt paa Knæ for Jesus, og sagde: Herre! gaae fra mig, thi jeg er en syndig 115Mand; men Jesus svarede: nei, følger I kun med mig! Jeg vil gjøre eder til Folke-Fiskere! Da forlod de strax alle Ting og fulgde med ham! Luc. 5. Math. 4.

XI. Herrens Lærdom.

Naar Herren talede til Folket om hvad der skeer i Aandens usynlige Verden, da brugde han Lignelser, det vil sige: han lignede det Guddommelige og Usynlige ved noget Synligt og Menneskeligt, saa det kunde blive levende og fatteligt for dem, men sine Discipler forklarede han Lignelserne, naar de bad ham derom, og hvad Menneskene skal troe og gjøre, for at tækkes Gud, og blive salige, det sagde han uden alle Omsvøb, og indprentede sine Tilhørere det paa alle muelige Maader.

Saa elskede Gud Verden, at Han hengav sin eenbaarne Søn, for at hver den som troer paa ham, skal ikke gaae forloren, men have det evige Liv! disse Herrens Ord udsige i et kort Begreb det Ny i Hans Lærdom; thi det er alle rette Menneskers Frygt, at de ved Synden har tabt Guds Kiærlighed, og det er deres dybe Sorg, at Døden bortriver dem og deres Kiære, hvis Hjertes Lyst var at leve evindeligt! Det er derfor det Ny Testamentes velsignede Hemmelighed, at Guds eenbaarne Søn blev Menneske i Jesus Christus, og 116døde for os, paa det vi kan leve evindeligt med ham, i den Herlighed, han havde hos Faderen, førend Verdens Grundvold blev lagt, og denne ligesaa glædelige som vidunderlige Forandring, lærde Jesus, skeer med de Mennesker, som troe paa ham, naar de i den hellige Daab gienfødtes af Vand og Aand til Guds elskelige Børn.

Det følger af sig selv, at naar Jesus er Guds eenbaarne Søn, at der da er en Gud Fader, og at hvem der ikke troer paa den Gud som skabde Himmelen og Jorden, kan heller ikke antage Nogen for hans Søn; men det var ikke blot Troen paa Abrahams, og Isaks, og Jakobs Gud, Herren bekræftede, nei, han stadfæstede høitideligt alle de Ord, som Moses og Propheterne havde talet i Jehovahs Navn, som den eneste sande Guds Ord, og knyttede saaledes det Ny Testamente uopløseligt til det Gamle, saa det Ny Testamente er slet ikke Andet, end en guddommelig Forklaring af det Gamle, og en glædelig Opfyldelse af alle Dets store Spaadomme og Forjættelser, hvorfor ogsaa Aabenbaringen om Jesus Christus kaldes med eet Ord Evangelium, det er: et glædeligt Budskab fra Himlen, som giver det troende Menneske Lys og Liv til evig Trøst.

Jesus Christus lærde da, ligesom Moses og Propheterne, at vi skal elske Gud over 117alle Ting, og elske vor Næste som os selv, og at kun denne kiærlige Forening med Gud gjør Mennesket salig; men Jesus lærde os tillige, at det kun er ved Troen paa ham, det syndige Menneske kan finde Naade hos Gud, udfries fra Syndens Herredømme, og vinde Magt til at elske Ham igien, som elskede os først; og denne Tro paa Jesus af Nazareth, som Guds og Jomfru Maries Søn, og som den mageløse Guddoms-Mand, der i Aand og Sandhed stifter evig Fred og kiærlig Forbindelse mellem den Himmelske Fader og Menneske-Slægten, denne Tro er det, som gjør de Christne til et eget Folk, kiendeligt fra alle Andre paa Jordens Kreds!

XII. Herrens Leve-Regler.

Hvadsomhelst I vil, at Menneskene skal gjøre mod eder, det Samme skal I gjøre mod dem!

Gaaer ind igiennem den snevre Port, thi til Fordærvelse er Porten vidd, og Veien breed, men Livets Vei er smal, og Porten snever. Math. VII. 12-14.

Lader Eders Lys skinne for Menneskene, saa de kan see eders gode Gierninger, og prise eders Fader, som er i Himmelen! Math. V. 16.

Elsker eders Fiender, ønsker godt over dem, som ønske ondt over eder, gjører 118vel mod dem, som eder hade, og beder for dem som fornærme og forfølge eder, saa I kan være eders Himmelske Faders Børn, som lader sin Soel opgaae over Onde og Gode, og lader regne over Retfærdige og Uretfærdige! Math. V. 44.

Naar du giver Almisse, da lad ikke din venstre Haand vide, hvad din Høire gjør, saa din Gavmildhed skjuler sig, thi da vil din Fader, som seer i Løn, betale aabenlyst! Math. VI. 4.

Vaager og beder, at I ikke skal falde i Fristelse! Math. XXVI. 41.

Naar du gjør din Bøn, da gak ind i dit Kammer, og luk din Dør, og beed til din Fader, som er i det Skjulte! Math. VI. 6.

Sanker eder ikke Skatte paa Jorden, hvor Møl og Rust fortærer, og Tyve bryde ind og stjæle, men sanker eder Skatte i Himlen, hvor hverken Rust og Møl fortærer, eller Tyve brække ind og stjæle! Math. VI. 19.

Spørger ikke ængstelig: hvad skal vi æde, og hvad skal vi drikke, og hvad skal vi klæde os med, som kun er lutter hedenske Spørgsmaal; thi eders Himmelske Fader veed, at I have alt Saadant behov, og naar I kun fremfor Alt attraae Guds Rige, og hvad der er Ret for Ham, da faaer I alt Saadant i Tilgift! Math. VI. 31. VI. 33.

119Hvad jeg siger Eder i Hemmelighed, det gientager aabenlyst, og hvad jeg hvidsker eder i Øret, udraaber det paa Svalerne, og frygter ikke for dem, der ei kan slaae Sjælen men kun Legemet ihjel! Math. X. 27. 28.

Sælges ikke to Spurve for en Hvid, og dog falder end ikke en af dem til Jorden, eders Fader uadspurgt, og selv eders Hoved-Haar er alle talte! Frygter da kun ikke! I er Meer end mange Spurve, og Enhver som vil være mig bekiendt for Mennesker, den vil ogsaa jeg være bekiendt for min Fader i Himlene; men hvem der fornægter mig for Menneskene, den vil ogsaa Jeg fornægte for min Fader i Himlen! Math. X. 29–33.

Dette er kun Faa af de mangfoldige rene, og vise Leve-Regler, Jesus gav sine Tilhørere; men alle hans Bud kan indbefattes i de to store Bud: elsk Herren din Gud af Hjertens Grund, og af alle Kræfter; og elsk din Næste som dig selv! thi Kiærlighed er Fuldkommenheds Baand, og Lovens Fylde, og hvad man ikke gjør af Kiærlighed, det gjør man ikke af Hjertet, og dog seer Gud alene paa Hjertet, thi Gud Fader er Kiærligheden selv, saa at, om vi havde saa stærk en Tro, at vi kunde flytte Bjerger, om vi havde Engle-Klogskab, om vi gav alt vort Gods til de Fattige, og lod os levende brænde for Sandheds Be120kiendelse, men havde dog ingen Kiærlighed, da var vi dog ikke den Herres sande Discipler, som vidner: derpaa skal mine Discipler kiendes, at de have indbyrdes Kiærlighed! Joh. 13. 1. Cor. 13.

XIII. Herrens Ordsprog.

Ord-Sprog kalde vi med et Fælles-Navn alle korte og fyndige Tanke-Sprog, der lade sig anvende paa mange Tilfælde, og kan tiltale Alle, skiøndt Alle ei forstaae dem lige godt, og Herrens Ord-Sprog skulde alle Christne tidlig indprænte sig, og idelig betænke. De mest i Øine Faldende er disse!

Held de Sørgende, thi de skal trøstes! Math. V. 4.

Held dem, som hungre og tørste efter Retfærdighed, thi de skal mættes! Math. V. 6.

Held de Barmhjertige, thi dem skal times Barmhjertighed! V. 7.

Held de Rene af Hjertet, thi de skal see Gud! V. 8.

Mister Saltet sin Kraft, hvormed skal det da saltes! V. 13.

Staden paa Bjerget kan ikke skjules! V. 14.

Man tænder ikke Lys, for at sætte det under Laag, men i en Stage! V. 15.

121Du skal ikke sværge ved dit Hoved, thi du kan ikke gjøre eet Haar hvidt ellersort! Math. V. 36.

Eders Ja være Ja, og Eders Nei være Nei, thi jo meer der kommer til, des værre det er! V. 37.

Hvor Skatten er, vil Hjertet være! VI. 21.

Øiet er Legemets Lys! VI. 22.

See til, at du ikke tager Mørket i dig for Lys, ellers bliver Mørkheden stor! VI. 23. Luc. XI. 35.

Ingen kan tjene to Herrer! Math. VI. 24.

Er ikke dog Sjælen meer end Føden, og Legemet end Klæden! VI. 25.

Hvem af jer kan, med al sin Bekymring, sætte en Alen til sin Vext! VI. 27.

Bekymres aldrig for i Morgen; Dag haver Ondt nok med sin egen Deel! VI. 34.

Med den Skieppe I udmaale, skal eder igien maales! VII. 2.

Hvi seer du Splinten i din Broders Øie, men ei Bjelken i dit Eget! VII. 3.

Giver ei Hundene det Hellige, og kaster ei Perler for Svin! VII. 6.

Beder, saa skal eder gives! Leder, saa skal I finde! Banker paa, saa skal der lukkes op! VII. 7.

122Hvem vil give sin Søn en Steen, naar han beder om Brød, eller en Snog, naar han beder om Fisk! Math. VII. 9.

Vogter eder for dem i Faare-Klæder, som indvortes ere glubende Ulve! VII. 15.

Voxer der Vin-Druer paa Tjørne, eller Figen paa Tidsler! VII. 16.

Det gode Træ bær gode Frugter, og det Raadne bær Slette! VII. 17.

Det Træ som ikke bær god Frugt, skal hugges om, og lægges til Ilden! VII. 19.

Lad de Døde begrave deres Døde! VIII. 22.

Ikke de Sunde, men kun de Syge, har Læge behov! IX. 12.

Man skal ikke sætte en ny Klud paa et gammelt Klædebon! IX. 16.

Høsten er stor, men Arbejderne ere faa! IX. 37.

Giver for Intet, hvad I har faaet for Intet! X. 8.

En Arbejder er sin Føde værd! X. 10.

Værer snilde som Slinger, men troskyldige som Duer! X. 16.

Discipelen er ikke over Mesteren, eller Tjeneren over Herren! X. 24.

Intet er skjult, som jo skal opdages, og Intet er hemmeligt, som jo skal aabenbares! X. 26.

123Hvo som haver Øren at høre med, han høre! Math. XI. 15.

Splidagtige Riger forgaae, og splidagtige Huse forfalde! XII. 25. Luc. XI. 17.

Hvem kan gaae ind i Kæmpens Huus, og tage hans Vaaben, uden først at binde den Stærke! XII. 29.

Af Hjertets Overflødighed taler Munden! XII. 34.

I sit Huus og Hjem er Propheten ringeagtet! XIII. 57.

Ikke hvad der kommer ind i Munden, men hvad der kommer ud af den, gjør Mennesket ureent! XV. 11.

Naar Blind leder Blind, falde Begge i Graven! XV. 14.

Hver Urt som ikke den himmelske Fader har plantet, skal med Rod oprykkes! XV. 13.

Uden I blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige! XVIII. 3.

Hvem der fornedrer sig selv som et lidet Barn, det er den Største i Himmeriges Rige! XVIII. 4.

Der maa skee Forargelse, men vee det Menneske, som giver den! XVIII. 7.

9. Det er bedre at gaae eenøiet ind i de Levendes Land, end at have to Øine, og kastes i Ild-Svælget! XVIII.

124Hvad Gud har sammenføiet, skal Mennesket ikke adskille! Math. XIX. 6.

Der er kun een God, og det er Gud! XIX. 17.

Et Reeb gaaer lettere giennem et Naale-Øie, end en Rig ind i Guds Rige! XIX. 24.

For Gud er Alting mueligt! XIX. 26.

Mange som ere de Første, skal blive de Sidste, og de Sidste de Første! XIX. 30.

Mange ere kaldte, men Faa er udvalgte. XX. 16.

Giver Keiseren det som Keiserens er, og Gud, det som Guds er! XXII. 21.

Gud er ikke de Dødes Gud, men de Levendes! XXII. 32.

I maae ikke kalde eder Vei-Ledere, thi Christus er den eneste Vei-Leder! XXIII. 10.

Hvem der ophøier sig selv, skal fornedres, men hvem der fornedr sig selv, skal ophøies! XXIII. 12.

Jo længere Bøn for et Syns Skyld, des haardere Dom! XXIII. 14.

Hvem der sværger ved Himmelen, sværger ved Guds Throne, og ved Ham som sidder paa den! XXIII. 22.

Hvor Aadselet er, forsamles Ørnene! XXIV. 28.

Aanden er fyrig, men Kiødet skrøbeligt! XXVI. 41.

125 Sværd-Tægt gjør Mand-Slæt! XXVI. 52.

For Menneskets Skyld blev Hvile-Dagen til, og Mennesket ikke for Hvile-Dagen! Marc. II. 27.

Hvordan kan Satan fordrive sig selv! III. 23.

Alle Ting er den Troende muelige! IX. 23.

Hvem der ikke er imod os, er med os! IX. 40.

Læge! læg dig selv! Luc. IV. 23.

Giver! saa skal eder gives! VI. 38.

Hvi kalder I mig Herre, og gjør dog ikke hvad jeg siger! VI. 46.

Hvem Lidet tilgives, elsker lidet! VII. 47.

Menneskens Søn er ikke kommet for at fordærve Menneske-Sjælene, men for at frelse dem! IX. 56.

Glæder eder ikke saameget over, at Aanderne ere eder underdanige, som over at eders Navne ere skrevne i Himlen! X. 20.

Held dem som høre Guds Ord og glemme derpaa! XI. 28.

Han som gjorde det Udvendige, gjorde Han ikke ogsaa det Indvendige! XI. 40.

Man lever ikke af det Gods man har tilovers! XII. 15.

Gjør eder Punge, som ikke opslides! XII. 33.

Den Tjener som veed sin Herres Villie, 126 men stræber dog ei at rette sig derefter, skal have mange Hugg! Luc. XII. 47.

Hos hvem Meget er givet, skal Meget søges! XII. 48.

Løser ikke Enhver om Hvile-Dagen sin Oxe og sit Asen, og fører dem til Vands! XIII. 15.

Hvem der er tro i det Smaa, er ogsaa tro i det Store! XVI. 10.

Hvem der er uretfærdig i det Smaa, er ligesaa i det Store! XVI. 10.

Før skal Himmel og Jord forgaae, end et eneste Ledd af Loven bortfalder! XVI. 17.

Hvem der ikke vil høre Moses og Propheterne, overtales ikke heller, om Nogen staaer op fra de Døde! XVI. 31.

Hvem takker Tjenere for, at de gjør hvad de skal! XVII. 10.

Guds Rige kommer ikke med Bram! XVII. 20.

Hvem der vil frelse sig selv, gaaer til Grunde, men hvem der opoffer sig selv, faaer det evige Liv! XVII. 33. Math. X. 39. Joh. XII. 25.

Hvem er mest: den der sidder tilbords, eller den der opvarter! Luc. XXII. 27.

Spares ei engang det grønne Træ, hvad bliver der da af med det Tørre! XXIII. 31.

Aand har ikke Kiød og Been! XXIV. 39.

127Kun hvem der bliver høibaaren, kan see Guds Rige! Joh. III. 3.

Hvem der ei fødes af Vand og Aand, kan ikke indgaae i Guds Rige! III. 5.

Kiød føder Kiød, og Aand føder Aand! III. 6.

Ingen kan fare op til Himmelen, uden hvem der foer ned fra Himmelen! III. 13.

Hvem der gjør Ondt, skyer Lyset; men hvem der gjør Sandhed, søger det! III. 20.

Gud er en Aand, derfor skal man tilbede Ham i Aand og Sandhed! IV. 24.

Den Ene saaer, og den Anden høster! IV. 37.

Ligesom Faderen opvækker Døde, og gjør dem levende, saaledes gjør og Sønnen levende hvem han vil!
V. 21.

Faderen selv dømmes Ingen, men haver skudt al Dom til Sønnen! V. 22.

Hvem der ikke ærer Sønnen, ærer heller ikke Faderen! V. 23.

Lærlinger af Gud skal Alle være! VI. 45.

Himmel-Brødet er det, som man æder og bliver udødelig af! VI. 50.

Det er Aand som opliver, Kiød nytter ikke! VI. 63.

Dømmer ikke efter Udseende! VII. 24.

Hvem der er reen, kaste den første Steen! VIII. 7.

128Sandheden skal gjøre eder frie! Joh. VIII. 32.

Hvo som gjør Synd, er Syndens Træl! VIII. 34.

Ei Trællen, men kun Sønnen, bliver evig i Huset! VIII. 35.

Var I Abrahams Børn, da gjorde I Abrahams Gierninger! VIII. 39.

Naar Djævelen siger Løgn, da taler han af sin egen Aande, thi han er selv dens Fader! VIII. 44.

Hvem der er af Gud, har Øre for Guds Ord! VIII. 47.

Ærer jeg mig selv, det har jeg ingen Ære af! VIII. 54.

Natten kommer, da Ingen kan arbeide! IX. 4.

Var I blinde, da var I undskyldte! IX. 41.

Hyrden gaaer igiennem Dørren ind i Faare-Huset, og hvem der gaaer andre Veie, er en Tyv og en Røver!
X. 1.2.

Hjorden følger Hyrden, fordi den kiender ham paa Røsten! X. 4.

Tyv kommer kun for at stjæle, at myrde, og fordærve! X. 10.

Hyrden kommer for at Hjorden skal leve, og have overflødig! X. 10.

Den gode Hyrde opoffrer sig selv for 129Hjorden, men Leie-Svenden flygter, naar Ulven kommer! Joh. X.
11.

Der skal være een Hjord, og een Hyrde! X. 16.

Kan du troe, da skal du see Guds Herlighed! XI. 40.

Dersom ei Hvede-Kornet synker i Jorden og døer, da bliver det eenligt, men døer det, da bærer det megen Frugt! XII. 24.

Vandrer imens det er lyst! XII. 35.

Hvem der vandrer i Mørke, veed ei hvor han gaaer! XII. 35.

Hvem der er badet, behøver kun at vaske Fødderne, saa er han ganske reen! XIII. 10.

Tjeneren er ikke meer end Herren, og Apostelen ei meer end den der sender ham! XIII. 16.

Uden Grenen bliver i Vin-Træet, kan den ei bære Frugt! XV. 4.

Affaldne Grene henvisne, opsankes, og brændes! XV. 6.

Ingen elsker høiere, end hvem der opoffrer sig selv for sine Venner! XV. 13.

Ei Tjeneren, kun Vennen veed, hvad Herren gjør! XV. 15.

Naar Barnet er født, glemmer Moderen sin Vaande, over den Glæde, at der er kommet et Menneske til Verden! XVI. 21.

130Held dem som ikke have seet, men dog troet! Joh. XX. 29.

Det er saligt, heller at give end at tage! Ap. Gjern. XX. 35.

XIV. Herrens Vidnesbyrd om sig selv.

Herren spurgde engang sine Apostler, hvem de meende, han var, og da Simon Peder svarede: du er Christus, den levende Guds Søn; da priste Jesus ham lykkelig, og sagde: det har ikke Kiød og Blod, men min himmelske Fader aabenbaret dig! Math. XVI. 15-17.

Saaledes bevidnede Jesus høitidelig, at han var selv den Guds og Menneskens Søn, som skulde frelse Verden, og han udtrykte paa det Klaresten sin guddommelige Eenhed med Faderen, sigende: jeg er Lyset, jeg er Sandheden, Veien og Livet, der kommer Ingen til Faderen, uden ved mig, ligesom Faderen kiender mig, saaledes kjender jeg ogsaa Faderen, og hvem der seer mig, seer ogsaa Faderen, thi Faderen og jeg vi ere Eet, og vel gjør Sønnen Intet af sig selv, men Alt hvad Faderen kan gjøre, kan han dog ogsaa gjøre, og mig er Al-Magt givet, som i Himmelen, saa og paa Jorden! Math. XXVIII. 18. Joh. V. 19. VIII. 12. X. 15. 30. XIV. 6. 9.

Det er derfor soleklart, at dersom Jesus 131ikke havde været Gud med Faderen, eller ikke kunde gjøre alle dem evig salige, som af Hjertet troe og stole paa ham, da havde han været den største Løgner og Bedrager, der kunde findes under Solen; ja, havde han vidnet saaledes om sig selv, og dog ikke været Guds eenbaarne Søn, da maatte han været hvad hans Fiender bespottelig kaldte ham: et Redskab for Beelzebub, den arrigste Djævel!

XV. Herrens Jær-Tegn.

Da Phariseerne engang sagde til Jesus: du vidner om dig selv, dit Vidnesbyrd er ugyldigt, da svarede han dem: staaer der ikke dog i eders Lov, at to Menneskers Vidnesbyrd er gyldigt, og hvad jeg vidner om mig selv, det bevidner Faderen med mig; og dermed meende Jesus, iblandt Andet, de guddommelige Gierninger, han aabenlyst gjorde i Faderens Navn, og som vi kalde hans Jærtegn eller Mirakler! Joh. 5. og 8.

Ordet Mirakel bemærker imidlertid kun en Gierning, som Folk maa forundre sig over, og det er langt fra, at alle underlige Gierninger maae tages for guddommelige Vidnesbyrd; men dertil hører, først at de gøres i den Guds Navn, som haver skabt Himmelen og Jorden, og dernæst, at de aabenbare 132den samme Almagt, som hørte til at skabe Verden; thi et større Mirakel end Verdens Skabelse, kan Ingen vise os, og en anden Gud end vor Skaber maae vi ikke tilbede!

Kun da, fordi Jesus forkyndte den eneste sande Gud, og stadfæstede den Lov, som Skaberen skrev i vort Hjerte, kun derfor kunde han med Rette beraabe sig paa sine Mirakler, som Jærtegn, Vidnesbyrd om, at han var Guds Søn, og taleden Sandhed, og den Gierning, han selv særdeles pegede paa, udkrævede ogsaa aabenbar guddommelig Almagt; thi det var Opvækkelsen til Live af en Død, hvis Legeme allerede var gaaet i Forraadnelse!

Jesus havde nemlig en Ven, ved Navn Lazarus, og det begav sig, at Lazarus døde, og Jesus var ikke tilstæde, og Lazarus blev begravet, og laae fire Dage i Graven, saa han stinkede. Da kom Jesus til Bethanien, til den By, hvor Lazarus havde boet, til hans Søstre, Maria og Martha, og de græd meget, og sagde til Jesus: havde du været her, da var vor Broder ikke død; men Jesus svarede, og sagde til Martha: jeg er Opstandelsen og Livet; hvo, som troer paa mig, skal leve, alligevel han dør, og dersom du kan troe, da skal du see Guds Herlighed. 133Men den Grav var en Hule, og en Steen laae derover, og Jesus sagde: tager Stenen bort, og Han opløftede sine Øine høit, og sagde: Fader! jeg takker Dig, at Du haver hørt mig, men jeg vidste, at Du hører mig altid, men for Folkets Skyld, som staaer omkring, sagde jeg det, at de skulle troe, at Du har udsendt mig; og der Han havde sagt Dette, raabde Han med høi Røst: Lazarus, kom herud! og den Døde kom ud, bundet med Jordeklæder om Fødderne og Hænderne, og hans Ansigt var ombundet med en Svededug, og Jesus sagde til dem: løser ham, og lader ham gaae!

Det følger af sig selv, at hvem der virkelig af et Liig kan gjøre et levende Menneske, han kunde ogsaa skabe Mennesket af Jordens Støv, saa ved Lazari Grav omskinnedes Jesus aabenbar af Guddoms-Herlighed. Derfor troede nu ogsaa Mange paa ham, og da han næste Gang kom til Jerusalem, omringede Folket ham i Tusind-Tal, og gjorde Høitid ad ham, som ad en Konge, der holder sit Ind-Tog, sang høit i Sky, og sagde: Hosianna for Davids Søn! Lovet være Den, som kommer i Herrens Navn, den Israels Konge! Joh. 11. og 12. Math. 21.

134

XVI. Herrens Fiender.

Jesus lignede engang Verden ved en Hvede-Mark, hvori Fienden, om Natten, mens Folkene sov, lumskelig saaede Klinte, og Jesus forklarede selv denne Lignelse saaledes, at der er to Slags Folk i Verden, hvoraf det ene Slags er Guds, og det Andet Djævelens Børn, som ere saaledes sammenblandede indtil Verdens Ende, at Ingen, uden Gud, den Alvidende, kan rettelig adskille dem! Heraf forstaae vi, hvordan det var mueligt, at Jesus kunde have Fiender, endskiøndt han aldrig gjorde noget Ondt, men gav de Blinde Syn, de Døve Hørelse, de Stumme Mæle, og de Døde Liv, ja gjorde vel imod Alle, og kom til Jorden med det glædelige Budskab fra sin himmelske Fader, at Han havde forbarmet sig over de syndige Mennesker, som den ømmeste Fader over ulydige Børn, og vilde gjøre dem evig lykkelige, naar de kun herefter vilde være lydige og troe paa Hans eenbaarne Søn, som deres Frelser! Herover blev alle Guds Børn glade, men den Ondes Børn blev som de var rasende, og tænkte, som Herodes, kun paa, at slaae ham ihjel, som lastede Synden, hvilken de elskede over alle Ting, og vilde ingenlunde forlade. Jo klarere det blev, at Jesus var Guds Søn, 135des arrigere blev hans Fiender, og da han havde opvakt Lazarus fra de Døde, besluttede de fuldt og fast at udføre deres onde Forsæt! Det lykkedes dem ogsaa, men kun fordi Jesus nu var færdig med hvad han først vilde gjøre, og havde selv besluttet at døe, da han vidste, det var nødvendigt, naar hans Troende skulde faae det evige Liv! Joh. 12.

XVII. Den hellige Nadvere.

Jesus vidste forud Alt hvad der skulde skee, og Dagen før sin Død, da han, efter Jødernes Skik, aad Paaske-Lammet med sine Discipler, da sagde han dem udtrykkelig, at En af dem vilde forraade ham til hans Fiender, og at de i Farens Stund vilde Alle forlade ham, men at han dog, efterat have hengivet sit Legeme, og udøst sit Blod, til et Forsonings-Offet for Menneskets Synder, vilde komme til dem igien, og skiænke dem en evig Glæde! Til et Pant derpaa, at hans Troende skulde have Gavn af Alt hvad han gjorde, som om det var deres egen Gierning, og at de skulde evindeligt være, hvor han er, og dele hans Herlighed, da tog han Brødet, gav dem, og sagde: æder det! det er mit Legeme, som gives for eder! Og han rakde dem Bægeret, og sagde: drik¹³⁶ker Alle heraf! denne er det Ny Testaments Kalk i mit Blod, som udgydes for eder til Syndernes Forladelse! Og see, der var En af de tolv Apostler, som hedde Judas Iskarioth, han aad ogsaa af Brødet, og drak af Bægeret, med sin guddommelige Herre og Mester; men han var af den Onde, og gik lige fra den hellige Nadvere hen til Jesu arrigste Fiender, de ypperste Præster, og sagde til dem: hvad vil I give mig, saa vil jeg forraade ham i eders Hænder? Da blev de glade, og gav Judas tredive Sølv-Penge, for at føre deres Tjenere hen, hvor Jesus var, at de kunde gribe ham i Stilhed, om Natten, mens Folket sov!

Men da Judas var borte, holdt Jesus en guddommelig Samtale med de Elleve, hvori han aabenbar sagde dem, at han nu snart gik hjem til sin himmelske Fader, hos hvem han havde Guddom-Herlighed, førend Verdens Grundvold blev lagt; men at de derfor ingenlunde skulde tabe Modet, da det netop var til deres eget, og til alle Troendes sande og evige Gavn, fordi Faderen først, naar det var skedt, kunde ret lade dem

føle sin mageløse Kiærlighed, og sende dem sin Aand, der kunde og vilde komme al deres Skrøbelighed til Hjælp, veilede dem til al Sandhed, og knytte deres Hjerter med 137Kiærlighedens levende og fuldkomne, evige, Baand, til Faderen og Hans Eenbaarne!

Vel var denne Tale Apostlerne for dyb og underlig, til at de kunde ret forstaae den, førend Aanden kom, og forklarede den med sin Virkning i dem; men de troede dog Herren paa hans Ord, fordi de vidste, han var Guds Søn, som hverken vilde lyve, eller kunde tage fejl, og de fandt sig underlig trøstede ved Hans Forsikkring, at de skulde evig knyttes til deres velsignede, himmelske Ven og Mester, med et vel usynligt, men dog sandt og levende Baand, saa de i Aanden blev Eet med ham, ligesom han var Eet med Faderen, og fik det evige, salige Liv af ham, ligesom han har det af Faderen!

Da Samtalen var ude, gjorde Jesus sin Frelser-Bøn, ikke blot for Apostlerne, men ogsaa for alle dem, der, ved Apostlernes Ord, skulde komme til at troe paa ham, den store Bøn: at de maatte Alle, ved Aanden, blive Eet i Guds Kiærlighed, og boe hos Sønnen, med evig Glæde, i den himmelske Faders gyldne Slot! Derpaa gik Jesus, efter Sædvane, som Judas vidste, med de Elleve, hen i en Have, som hedde Gethsemane, og blev der, til Judas kom, med dem der skulde gribe ham, og da Judas, for lumsk at gjøre Herren kiendelig, kyste ham, 138da sagde Jesus blot: Judas! forraader du Menneskens Søn med et Kys!

De Elleve blev bange for Døden, og flygtede, som Jesus havde spaaet, men han lod sig godvillig gribe og binde, og sagde: skulde jeg ikke drikke den Kalk, som Faderen rakde mig! Math. 26. Joh. 13-18.

XVIII. Simon Peder, og Judas Iskarioth.

Simon Peder tænkte, at han af sin egen Styrke kunde blive sin Gud og Mester tro til Enden, og derfor, da Jesus spaaede, at alle Disciplerne vilde forlade ham, da sagde Peder: før jeg skal forlade dig, før gaaer jeg i Døden med dig, men Jesus svarede ham: vil du gaae i Døden med mig! Sandelig, siger jeg dig, før Hanen galer to Gange, fornægter du mig tre Gange! Det skedte ogsaa, thi vel skammede Peder sig, efter Flugten i Gethsemane, vendte om, og fulgte Herren ind til den ypperste Præst, men nægtede der tre Gange, af Frygt for Døden, at han kiendte Jesus, eller var hans Discipel. Da goel Hanen anden Gang, og Peder hørde det, og Jesus saae stivt paa ham, saa han kom Ordet ihu, gik ud, og græd bitterlig!

Da de ypperste Præster havde dømt Jesus til Døde, da slog Samvittigheden Judas, saa han gik hen til Præsterne, ka139stede Blod-Pengene fra sig, og sagde: det var en Misgierning, jeg har forraadt uskyldigt Blod! Hvad kommer det os ved, svarede de Forhærdede, det blive din Sag! Da gik Judas i sin Fortvivlelse hen og hængde sig selv! Math. 26. 27. Joh. 18.

XIX. Herrens Lidelse og Død.

Der var paa den Tid en Romersk Statholder i Jødeland, som hedde Pontius Pilatus, og til ham kom nu Pharisæerne og de ypperste Præster med Jesus, for at faae ham korsfæstet, da de ikke torde gjøre det selv. Pilatus fandt, at Jesus var uskyldig, og, skjøndt han var en Hedning, følte han dog godt i sin Samvittighed, at det var stor Synd at udøse uskyldigt Blod, derfor prøvede han paa alle Maader at undvige Dommen, og at faae det forsamlede Folk til at gaae i Bøn for Jesus; men da det var forgiæves, vilde han dog ikke gjøre sig saamange fornemme Folk til Fiender, blot for Retfærdigheds Skyld, men dømde heller, som de ønskede, og han bildte sig ind, det var Retfærdighed Nok, at han toede sine Hænder i Folkets Paasyn, og sagde: jeg er reen for den Retfærdiges Blod, det blive eders Sag!

De Romerske Krigs-Folk havde imid140lertid ikke blot hudflettet Jesus, men i al deres Kaadhed drevet Spot med ham, saa de hængde en Purpur-Kaabe om ham, flettede en Krone af Torne, og satte paa hans Hoved, gav ham et Rør i Haanden til Spir, faldt paa Knæ for ham, og raabde med Latter: Hil være dig, du Jøde-Konge! Det fandt han sig Altsammen taalmodig i, og da de nu endelig opreiste Korset paa Golgatha, og naglede ham dertil, sagde Han kun med vidunderlig Kiærlighed: Fader! tilgiv dem, thi de veed ikke selv, hvad de gjøre!

Nu havde de Onde da naaet deres Ønske, saavidt som det er mueligt, at Ondskab kan lykkes, og de drev Spot med den Korsfæstede, sigende: han har hjulpet Andre, men kan ikke hjelpe sig selv; er du Guds Søn, den Israels Konge, saa stig nu ned af Korset, at vi kan see det, og troe! Dertil svarede Jesus Intet, men da han saae sin Moder staae ved Korset, dybt bedrøvet, og hans elskede Discipel Johannes, ved hendes Side, da sagde Han til sin Moder: see, det er din Søn, og til Johannes: see, det er din Moder!

Der blev to Røvere korsfæstede med Jesus, En paa hver Side, og den Ene spottede Herren, sigende: er du Christus, da frels dig selv og os; men den Anden straffede sin Stalbroder, og sagde: til os er det Løn som 141forskyldt, men denne gjorde intet Uskikkeligt! Derpaa sagde han til Jesus: Herre! tænk paa mig, naar Du kommer i dit Rige! Og Jesus svarede: Amen! jeg forsikkrer Dig, i Dag skal du være med mig i Paradis!

Endelig, da Jesus vidste, at Alt var fuldkommet, bøiede han sit Hoved, og døde med det høie Raab: Fader! i din Haand befaler jeg min Aand! Da var Solen formørket, og Jorden skjald, og Klipper revnede, og Forhænget i Templets Helligdom brast fra Øverst til Nederst, saa den hedenske Høvedsmand og hans Krigs-Folk maatte vel blegne, og udbryde: sandelig, han var retfærdig, det var en Guds Søn! Math. 27. Luc. 23. Joh. 19.

Til en høitidelig Paamindelse om dette store Vidunder, at Guds Søn døde for os, paa det vi kunne leve med ham, helligholdes aarlig i Christenheden Jesu Døds-Dag, som vi kalde Lang-Fredag, og paa den sang vore Fædre en rørende Psalme, der sluttede saaledes:

Derefter Jesus gav et Raab,
Al-Fuldt af Livets store Haab,
Han sagde: Fader, i din Haand
Befaler jeg min Sjæl og Aand!

Det Ord, det Ord sig trænger ind
Udi mit Hjerte, Sjæl og Sind;
142Gid det og blive sidst det Ord,
Jeg tale skal paa denne Jord.

XX. Herrens Opstandelse.

Der var en af Jesu Venner, ved Navn Joseph af Arimathea, som bad Pilatus om Lov til at begrave Herrens Legeme, og det fik han, men først stak dog en Romersk Soldat sit spyd i Jesu Side, for at være vis paa hans Død. Joseph eiede et nyt Grav-Sted, som var en Klippe-Huling, og der lagde han Jesu Legeme, og væltede en stor Steen for Indgangen, men da Phariseerne vidste, at Jesus havde sagt, han vilde staae op igien den tredie Dag efter sin Død, saa var det nu deres Agt ret aabenbar at gjøre ham til Løgner, derfor bad de Pilatus om Krigs-Folk, til en Vagt ved Graven, og selv forseiglede de Lukke-Stenen.

Men see, om Søndagen, i Morgen-Gryet, da skjælvede Jorden, og en Engel nedfoer i Lynilds-Dragt, bortvæltede Stenen, og satte sig paa den, og hele Vagten sank til Jorden, og daanede, men Herren opstod lyslevende af Graven, og forsvandt. Math 27. 28. Joh. 20.

Derfor kalde de Christne Søndagen Herrens Dag, paa hvilken de ogsaa forsamles, i hans Navn, til offentlig Guds-Dyrkelse, og de holde desuden aarlig en stor Høitid for 143Jesu Opstandelse, som vi kalde Paasken, og finde deilig besjunget i vore Fædres Psalmer, som, naar det lyder:

1 O, salig Paaske-Dag!
Nu har vi vundet Sag,
Lang-Fredags bittre Minde
Maa nu saa sødt hensvinde;
Thi Jesus vandt med Ære,
Hans Navn velsignet være!

2 Bort! du beseiglet Steen,
Som giemde Jesu Been,
Du kan ham ei indlukke,
Guds Søn ei saa vil bukke,
Du og hans Kraft maa lære,
Hans Navn velsignet være!

Og atter lød det saa herlig:

1 Som den gyldne Soel frembryder
Giennem den kulsorte Sky,
Og sin Straale-Glands udskyder,
Saa at Mørk' og Mulm maa flye,
Saa min Jesus af sin Grav,
Og det dybe Dødsens Hav,

Opstod ærefuld af Døde,
Imod Paaske-Morgenrøde!

2 Tak, o store Seier-Herre!
Tak, o Livsens Himmel-Helt,
Som ei Døden kund' indspærre
I den helvedmørke Telt!
Tak, fordi at du opstod,
Og fik Døden under Fod!
Ingen Tunge kan den Glæde
Med tilbørlig Lov udkvæde!

144

XXI. Kvinderne ved Graven.

Der var en Kvinde, ved Navn Marie Magdalene, som, tillige med nogle af sine Veninder, gik til Graven Søndag-Morgen tidlig, for at balsamere Herrens Legeme, og mens de taledede med hinanden om, hvordan de skulde faae den store Steen for Mundingen af Veien, da blev de vaer, at Graven stod aaben, og var tom. Marie Magdalene løb da strax tilbage til Herrens Apostler, og fortalder det, men da de andre Kvinder stod og stirrede ind i Grav-Kamret, da saae de pludselig to Straale-Skikkelser, to Engle, som taledede til dem og sagde: hvi leder I om den Levende mellem de Døde! Jesus af Nazareth er ikke her, Han er opstanden, som Han haver sagt, her er kun Stedet, hvor han laae!

Imidlertid kom Marie Magdalene til Apostlerne, og fortalder, at Graven var aaben og tom, og strax løb Peder og Johannes did, gik ind i Graven, saae Jorde-Tøiet liggende, ordenlig sammensvøbt, hver Deel for sig, og tvivlede da ikke længer om, at Herren var opstanden, skjøndt de ikke saae ham! Disciplene vendte derpaa tilbage, men Marie Magdalene blev staaende ved Graven og græd! Og, som hun stod der, kigede hun ind i Graven, og saae to Engle i Hvidt, 145En ved Hoved-Giærdet, og En ved Been-Enden af HerrensLeie-Sted, og de sagde til hende: Kvinde, hvad græder du for? Fordi, sagde hun, man har taget min Herre bort, og jeg veed ikke, hvor man har lagt ham! Med det samme saae hun sig om, og saae Jesus staae bag ved sig, dog uden at kiende ham, og da nu Jesus sagde til hende: Kvinde, hvad græder du for, og hvem leder du efter? da tænkte Marie, det var Urtegaards-Manden, og sagde: Herre! har du baaret ham bort, saa siig mig, hvor du har lagt ham, at jeg kan tage ham! Da sagde Jesus: Marie! Da kiendte hun Herrens Røst, vendte sig om til ham, og sagde: O, Mester! Rør mig ikke, sagde Jesus, men gik til mine Brødre, og siig dem, at Jeg farer op til min Fader, og eders Fader, til min Gud og eders Gud! Da gik Marie hen og fortalder Disciplerne, at hun havde seet Herren, og hvad han havde sagt hende! Math. 28. Luc. 24. Joh. 20.

XXII. Disciplerne paa Veien til Emaus.

Samme første Paaske-Dag gik to af Herrens Discipler fra Jerusalem ud til en Landsby som hed Emaus, og var i en dyb Samtale om Dagens forunderlige Hændelser, om 146hvilke de tænkte forskiellig, men da kom der en Mand, de ikke kiendte, og gav sig i Følge med dem, og da han hørde, at Talen var om Jesus af Nazareth, den Korsfæstede, og om hvorvidt man turde troe Kvinderne, som, paa Englenes Ord, forkyndte Hans Opstandelse, da skammede den Ubekiendte dem ud for deres Blindhed og Tvivlraadighed, og udviklede for dem, af Loven og Propheterne, at Christus jo nødvendig maatte giennemgaae Lidelsen, og da aabenbares i Herlighed! Under denne Samtale kom de til Emaus, og den Ubekiendte bød dem Farvel, men Disciplerne vilde ikke slippe ham, og sagde, nei, bliv nu her i Nat, thi det lakker ad Aften! Da gik Han ogsaa ind, og satte sig til Bords med dem, men i det Han lyste Velsignelsen over Brødet, brækkede og rakte dem det, da fik de Øinene op, og saae, det var Herren, og i det Samme forsvandt Han! Da sagde Disciplerne til hinanden: see, derfor glødede Hjertet i os, da han tiltalder os paa Veien, og udlagde os Skrifterne!

De gik nu paa Øieblikket tilbage til Jerusalem, og før de endnu kunde faae Apostlerne fortalt, hvad der var mødt dem, hørde de fra alle Munde: Herren er virkelig opstanden, Simon har seet ham; og da de endelig kom til Orde, fik de neppe anmærket, hvor 147lunde de kiendtes ved Herren, i det Han brød Brødet, før Han pludselig stod midt iblandt dem, og sagde: Fred være med eder! Over dette Syn blev hele Forsamlingen saa forskrækket og forbauset, at de tænkte, det var et Gienfærd, men Herren straffede dem, og sagde: seer dog, og føler paa mine Hænder og mine Fødder, og betænk, at Aand er ikke, som jeg, af Kiød og Been! De turde imidlertid endnu ikke ret troe deres egne Øine, før han forlangde Mad, tog et Stykke af en stegt Fisk og

af en Honning-Kage, og spiste det i deres Paasyn, og mindede dem om, at Opstandelsen paa den tredie Dag jo ikke var Andet, end hvad han for længe siden havde sagt, skulde skee, og hvad alle Propheterne havde betegnet! Luc. 24.

XXIII. Tvivleren Thomas.

Da Apostlerne første Paaske-Dag saae Herren, var En af dem, som hedde Thomas, ikke tilstæde, og da de Andre fortalte ham Aabenbarelsen, troede han dem ikke, men sagde: før jeg kan troe det, maa jeg først see Nagle-Gabene i hans Hænder og stikke Fingeren deri, og stikke min Haand i den aabne Side! Derved blev det, indtil næste Søndag, men da kom Herren atter ind ad lukke Dørre, og saasart Han havde budt Guds Fred, sagde han til Thomas: kom nu hid med din Finger, og syn mine Hænder, og kom med din Haand, og stik i min Side, og vær ikke vantro, men trofast! Da svarede Thomas, og sagde til ham: O, Du min Herre, og min Gud! Ja, Thomas! sagde Herren, nu troer du, fordi du seer mig, men Held dem, som troe, endskiøndt de ikke see! Joh. 20.

XXIV. Herrens Himmel-Fart.

Efterat Herren, i Løbet af fyrretive Dage, havde aabenbaret sig paa forskellige Steder, og havde lært Apostlerne, hvorledes de skulde forkynde og udbrede Guds Rige, da forsamlede han dem paa et Bjerg, og sagde dem Farvel, med disse Ord: mig er givet al Magt i Himlen og paa Jorden, gaaer derfor ud, og gjør alle Folke-Færd til mine Discipler! Døber dem i Navnet Faderens, og Sønnens, og den Hellig-Aands, og lærer dem at holde hardt ved alt Det Jeg haver givet eder Befaling om! Og see, Jeg er med eder alle Dage, til Tiden fuldendes!

Saa foer da Herren til Himmels, som han havde sagt, i Apostlernes Paasyn, til en Sky unddrog ham af Sigte, og da de blev ved at stirre efter ham, lode to Mænd i skinnende Dragt sig til Syne, og sagde til dem: hvi staaer I Galilæer og stirrer i Sky! Denne Jesus, som er optaget fra eder til Himlen, Han farer ned igjen, ligerviis som I saae ham opfare til Himmels!

Da tilbad Apostlerne Herren, og gik med Glæde til Jerusalem, hvor Han havde befalet dem at bie, til de, med den Hellig-Aand, fik Kraft og Viisdom fra det Høie! Math. 28. Luc. 24. Ap. Giern. 1.

XXV. Pindse-Festen.

Herren havde i den sidste Tid talet Meget til Apostlerne om Faderens og Sandhedens Aand, den Hellig-Aand, som skulde komme over dem, naar han var opfaret, minde dem om alle hans Ord, lægge Spaadom paa deres Læber, skiænke dem himmelsk Kraft og Viisdom, og være de Troendes evige Trøster, og, skiøndt Apostlerne ei vidste ret, hvad det vilde sige, saa troede de dog Herren, og glædede sig i det Haab, at Han saaledes, paa en forunderlig Maade, vilde usynlig, men levende, kraftig og kiærlig, være med dem, ved sin Aand!

Nu skedte det, tiende Dagen efter Herrens Himmel-Fart, at der hørdes en Susen i Luften, som af en flyvende Storm, ind i det Huus hvor Apostlerne sad, og glødende, takkede Tunger hensvævede til dem, og Aanden 1500pfyldte dem, saa de udtalte Guds Under med Ild, paa fremmede Tunge-Maal.

Ved det store Bulder var Folket stimlet sammen til Huset i Mangfoldighed, og deriblandt fremmede Jøder, allevegne fra, som vare komne til Jerusalem, for Pindse-Festens Skyld, og maatte nu forundrede udbryde: er det ikke dog Galilæer tilhobe, og see, de tale dog paa alle de Sprog, som gaae i vore Føde-Stavne, langt af Leed!

Da reiste Peder sig op, og holdt en Prædiken for Folket om Jesus Christus den Korsfæstede, hvis Sjæl, som David spaaede, blev ei forladt i Helvede, men som sprængte Dødens Lænker, opstod seierrig af Graven, opfoer til Sæde ved Guds høire Haand, og udgiød nu sin Aand over sine Tjenere, for at Livets Vei skulde aabenbares paa Jorden, til Frelsning og Glæde for alle de Oprigtige af Hjertet!

Denne Peders apostoliske Prædiken gjorde et forbausende Indtryk paa Tilhørerne, saa at henvend tretusinde Mennesker paa den samme Dag fandt sig bevægede til at troe paa den korsfæstede, men igjen opstandne Herre, og lod sig døbe til Medlemmer af hans Menighed! Ap. Giern. 2.

Herren havde sagt, at paa Peders Troes-Bekiendelse vilde han bygge sin Kirke, 151som en Klippe-Fæstning, der kunde trodse al Helvedes Magt, og det begyndte nu aabenbarlig at skee; thi Christi Kirke er det Samfund af hans troende og døbte Bekiendere, som hans Aand besjæler og opliver, og dette Samfund maa nødvendig betragte hin store Pindse som sin Fødsels-Dag, paa hvilken den himmelfarne, men dog aandelig nærværende Herre aabenlyst lagde Grund-Stenen til den Kirke-Bygning, som nu alt i mange Aarhundreder, efter hans Ord, og ved hans Aand, har staaet som en urokkelig Klippe midt i det brusende Verdens-Hav! Til en glædelig Erindring om denne store Guds Gierning i Jesu Navn helligholde vi aarlig Pindse-Festen, som den tredie store Høitid, og paa den priste vore Fædre rettelig Guds Aand, naar de sang:

- 1 O, Hellig-Aand! o, sande Gud,
Som udaf Evighed gaaer ud
Fra Faderen og fra Guds Søn,
Du gjorde denne Fest saa skøn,
At hele Verden fik derved
Oplysning til al Salighed!
- 2 I Tungers brændende Gestalt
Oppaa Apostlerne Du faldt;
Strax Jesus dem paa Tungen laae,
De kunde tale og forstaae
Hvert Tunge-Maal, hvorhen de kom,
At brede ud Hans Herredom!

152

XXVI. Stephanus.

Herren havde sagt sine Discipler, at de skulde hades og forfølges mellem alle Folk, for hans Navns Skyld, og ligesom det har stadfæstet sig til alle Tider, saaledes begyndte det og strax at gaae i Opfyldelse, og det, uagtet Menigheden i Jerusalem, med Apostlerne i Spidsen, førde saa dydigt, kiærligt og velgiørende, ja saa himmelsk et Liv, at dertil var aldrig seet Mage paa Jorden.

De som gaae i Døden for Jesu Navns Bekiendelse kalde vi Martyrer ๓: Vidner, fordi de med Blodet beseigle deres Vidnesbyrd om Herrens guddommelige Sanddruhed, Godhed, og Kraft i Sine, og den første Christne Martyr hedde Stephanus. Jødernes Skrift-Kloge havde ofte tvistet med ham om Jesus, men da de ikke kunde staae sig for den Aand og Viisdom, som var i ham, da greb de til verdslige Vaaben, og beskyldte ham for at have talt bespottelig om Moses og den offentlige Guds-Dyrkelse. Det var ham let at forsvare sig, thi han havde kun sagt, at med Jesus den forjættede Christus begyndte et nyt Testamente, med en Guds Dyrkelse i Aand og Sandhed, og de Skrift-Kloge kunde ikke nægte, enten at Moses selv havde spaaet om den store Prophet, hvis 153Ord hele Folket uindskrænket skulde lyde, eller at Salomon selv, som byggede Templet, udtrykkelig havde fralagt sig den Mening, at Himlens Gud skulde boe i Huse, som Mennesker bygge; men jo klarere han udlagde Sandheden, des arrigere blev dens Fiender, og da de saae hans Ansigt skinne, som en Engels, blev de rasende, slæbde ham ud af Staden, og stenede ham!

Dog, Stephanus vaklede ikke i sin Tro, og holdt ei op at elske sine Fiender! Han havde sagt for Retten: see, jeg seer Himmelen aaben, og Menneskens Søn ved Guds høire Haand, og midt under Steen-Haglen bekiendte han sin Tro og Tillid, bedende: Herre Jesus! annam min Aand! men paa sit Yderste knælede han ogsaa for sine Fiender, og bad hørøstet: Herre! tilregn dem ikke denne Synd! Saaledes hensov han sødelig i Jesu Tro og Kiærlighed, og de Christne græd ved hans Grav, men velsignede hans Fodspor! Ap. Giern. 6-8.

XXVII. Apostelen Paulus.

Den Christne Menigheds bittreste Fiende i Jerusalem var en ung skriftklog Pharisæer, ved Navn Saulus! Med Glæde saae han Stephanus bløde, og hvor han kunde opspore de Christne, som ei vilde fornægte Herrens, fik han dem kastet i Fængsel, ja, han var end ikke fornøiet med at rase mod Troen i Jerusalem, men skaffede

sig Fuldmagt af den ypperste Præst til overalt hvor der var Jøder, som bekiendte Jesu Navn, at lægge dem i Lænker. I dette ugudelige Ærende reiste Saul nu til en By i Syrien, som hedder Damask, men da han kom der henimod, omstraaledes han pludselig af en Glands fra Himlen, større end Solens, og han sank til Jorden, og hørde en Guddoms Røst som sagde: Saul! Saul! hvi forfølger du mig? Og da han spurgde: Herre! hvem er du? da svarede Herren: Jeg er den Jesus, som du forfølger, det vil være dig haardt at stampe imod Brodden! Skiælvende sagde nu Saul: Herre! hvad vil du, jeg skal gjøre? Og Herren svarede: staae op, og gaae ind i Byen! der skal det blive dig sagt, hvad du skal gjøre!

Saul stod nu op, men var blind, og maatte lade sig lede ind i Byen, og var der i tre Dage, uden at æde eller drikke, indtil der kom en Christen til ham, som havde faaet Befaling derom af Herren i et Syn, og lagde nu Hænderne paa Saul, med de Ord: Broder! den Herre Jesus, som aabenbarede sig for dig paa Veien, Han sendte mig hid, for at du skal faae dit Syn igien, og fyldes med 155den Hellig-Aand! Da faldt der ligesom Skiæl fra hans Øine, og han stod op, og blev døbt, og begyndte strax at tale frit om Herren til Alle, og siden underviste Herren ham selv i en Aabenbarelse, om den Evangeliske Grundvold, som han skulde lægge, og denne Saul blev nu til den store Hedning-Apostel, som, under Navnet Paulus er uforglemmelig i Christenheden! Ap. Giern. 9. 22. 24. 1. Cor. 11. Gal. 1, 11. 12.

XXVIII. Kirken i det Romerske Rige.

Herren havde sagt: uden Hvede-Kornet jordes og døer, da bliver det eenligt, men døer det, da bærer det megen Frugt; og det giælder baade først og sidst om Herren selv, der, ved sin Død, blev en evig Livs-Rod for alle sine Troende, men det giælder dog ogsaa paa mange Maade om Herrens Menighed til alle Tider, saa for den er al tilsyneladende Under-Gang kun en Over-Gang til et mangfoldigere, herligere og klarere Liv!

Dette saaes ret aabenbart i Kirkens første Tid, da de jødiske og hedenske Øvrigheder stræbde med Ild og Sværd at udrydde Christendommen; thi jo Fleer der døde for Jesu Navns Bekiendelse, desmere levende, hør¹⁵⁶stet, og frugtbart blev Ordet om den Velsignede, desmere forfremmedes det i sin Udbredelse til Jorderigs yderste Grændser!

Indtil Stephans Mord havde Menigheden holdt sig samlet i Jerusalem, og der var Ingen døbt uden Jøder, men under den haarde Forfølgelse adspredtes Menigheden til alle Sider, og ved denne Leilighed kom Troen og Daaben ei blot til Samaritanerne, men ogsaa til Hedningerne, og i Antiochien, som var Syriens Hoved-Stad, opkom det Navn, under hvilket de Døbte blev siden bekiendte over hele Verden, thi der var det først, de kaldtes Christne, da man derimod i Jerusalem havde kaldt dem Galilæer, fordi baade Herren og hans Apostler var fra Galilæa.

Til Antiochien kom nu ogsaa snart den ny Apostel, som Herren selv havde kaldet til at være sit Hoved-Vidne iblandt Hedningerne, Paulus nemlig, og fra denne Stad af var det, han gjorde sine store Udvandringer, baade i Asien og Europa, for at udbrede Evangeliet, og grundfæste Christendommen, og hvor vidunderlig det lykkedes, see vi saavel af Apostelens Sende-Breve til de Menigheder, han i Herrens Navn havde grundet, som af den Bog, hans tro Stalbroder, Evangelisten Lucas, har skrevet, fornemmelig derom, hvilken vi kalde Apostlernes Gierninger!

¹⁵⁷Blot i nogle og tredive Aar efter Herrens Himmel-Fart, eller i een Menneske-Alder, blev Christendommen, trods rasende Modstand, udbredt over hele det Romerske Rige, som dengang indbefattede hele den dannede Verden, men de Stæder, hvor Apostlerne selv opslog deres Lære-Stole, indrettede og underviiste Menigheden, var, foruden Jerusalem og Antiochien, især Ephesus (i Lille-Asien som nu kaldes Natolien) Korinth, (i Grækenland) og Verdens-Rigets Hoved-Stad, det navnkundige Rom, og medens alle hine Stæder ere saa godt som forgaae, har dog Herren underlig bevaret Rom, ja, øiensynlig sparet dette gruelige Pine-Sted for Hans troe Bekiendere, som Staden paa Bjerget, hvor Evangeliet aabenlyst har forplantet sig, Christenheden til et Vidnesbyrd, ligefra Apostlernes Dage til Nu!

Af Pauli Brev til Romerne, seer vi, at Menigheden der var ikke stiftet af ham, og vi har ingen Grund til at tvivle om Sandheden af den gamle Efterretning, at Apostelen Peder, som havde lagt Grund-Stenen til Christi Kirke i Jødernes Hoved-Stad, ogsaa lagde den i Hedningernes; men af Apostlernes Gierninger seer vi, at Paulus, mod Enden af sin store Løbe-Bane, kom til Rom, vel i Lænker, men dog uden Tunge-Baand, ¹⁵⁸og prædikede der i hele to Aar Evangelium for alle dem der vilde høre! Det er ogsaa en gammel troværdig Efterretning, at baade Peder og Paulus paa een Gang leed Martyr-Døden i Rom, under Keiser Nero, et af de største Afskum, Jorden har baaret, og som ikke blot satte sin Glæde i at pine de Christne, men i at gjøre alt det Værste han kunde optænke, saa at han selv iblandt Hedningerne er bekiendt under Djævle-Navnet af Menneske-Slægts Fiende! Rom. 1. 15.

Foruden Lucas, havde Paulus mange andre Med-Arbeidere, blandt hvilke Leviten Barnabas var den

Første, og de yngre Mænd Timotheus og Titus Apostelen ret inderlig hengivne, som vi see af hans Sende-Breve til dem! Dette var derimod ikke ganske Tilfældet med den skriftkloge Alexandriner Apollon, som fulgde helst sit eget Hoved, og har formodenlig været En af de første Evangelister i sin Føde-By Alexandrien, hvor Ingen af Apostlerne kom, og hvor vi siden finde megen Lærdom og Skrift-Klogskab, men ogsaa megen Selv-Klogskab, og kun en ubestemt, vaklende Tro paa det store Evangelium, der ei for dem som vil stoltelig udgrunde det, men kun for dem som barnlig vil troe derpaa, er en Guds Kraft til Salighed!

159

XXIX. Herrens Broder Jakob.

Ingen af Herrens Brødre hørde til de tolv Apostler, thi da disse blev valgde, troede Jesu Brødre endnu ikke paa ham, eller regnede sig blandt hans Discipler, men efter Herrens Opstandelse og Himmelfart finde vi dem iblandt hans Troende, og En af dem, Jakob, med Tilnavn den Retfærdige, var siden i mange Aar Biskop hos Menigheden i Jerusalem. Selv mellem Jøderne stod han i stor Anseelse, fordi han holdt strængt over Mose-Loven, men de ypperste Præster og Skriftkloge lagde derfor Raad op imod hans Liv, i det de afkrævede ham en høirøstet Bekiendelse fra Templet om, hvad han troede om Jesus den Korsfæstede. Jakob vægrede sig ei heller derved, men sagde med høi Røst: hvad spørge I mig om Jesus, den Menneskens Søn, han sidder i Himlen ved Kraftens høire Haand, og skal komme i Himlens Skyer! Da styrtede de Ugudelige den Retfærdige ned, men han bad, som Herren paa Korset: Herre, Gud Fader! tilgiv dem, thi de vide ikke, hvad de gjøre!

Der findes ved de Apostoliske Skrifter endnu et Brev, som man har tillagt denne Jakob, men det er, efter de Gamles Vidnesbyrd, uægte, saavel som det, der tillægges hans Broder Judas! Joh. 7. Ap. Gg. 1. Gal. 1. og 2. Euseb. 2. 23.

XXX. Jerusalems Forstyrrelse.

Da Herren engang sad paa Olie-Bjerget, nær ved Jerusalem, hvorfra man kunde oversee Staden, pegede Nogle af hans Discipler paa Templet, og sagde: Mester! see hvilke Stene og hvilke Bygninger! Men Herren svarede: sandelig, siger jeg eder, det skal nedbrydes, saa der ikke bliver Steen paa Steen! Saaledes spaaede Han tit om Jerusalems Ødelæggelse, for Indbyggernes Vantroes og Gienstridigheds Skyld, og derfor sagde han paa Veien til Korset, til de grædende Kvinder: I Jerusalems Døttre, græder ikke over mig, men græder over eder selv og eders Børn; thi see, de Dage komme, da man skal sige, Held de Barnløse, ja, sige til Bjergene, falder over os, og til Høiene, skjuler os! Det varede kun ogsaa nogle og tredive Aar efter denne Tale, til Ulykken kom over Staden, og Jøden Josephus, som selv var Øien-Vidne dertil, har beskrevet Forstyrrelsen og Ødelæggelsen saa forfærdelig, at Læseren maa grue, og tænke paa Herrens Ord, at her skulde alt det uskyldige Blod, der var udgydt paa Jorden, hævnnes paa den trodsige Slægt, der udbad sig Frelserens Korsfæstelse som en Naade af Pilatus, og raabte: hans Blod komme over os og over vore Børn!

Det var i Neros sidste Dage, strax efter Jakob den Retfærdiges Mord, at Jøderne gjorde Oprør imod Romerne, og forsvarede sig i Jerusalem med den mest fortvivlede Haardnakkenhed, indtil Hungers-Nøden blev saa stor, at man sloges om Ligene, ja at selv Mødre slagtede deres spæde Børn, alt som Moses havde spaaet i sin Afskeds-Tale om de sidste forfærdelige Dage. Staden blev imidlertid dog indtaget og ødelagt af Titus, den romerske Høvding, Templet opbrændtes, og sank i Grus, og de Jøder, som undgik det store Blod-Bad, fordi Romerne bleve trætte af at myrde, de solgdes til Slaver, og adspredtes mod alle Verdens Hjørner!

Saaledes stadfæstedes Herrens Ord, og Levningerne af Israels Folk vanke endnu ustadige omkring paa Jorden, som levende Døde, der give den Herre og den Tro de forskyde et underligt Vidnesbyrd! 5. Moseb. 28.

XXXI. Apostelen Johannes.

Saa vidt man veed, var Johannes den Eneste af Herrens Apostler, som oplevede Jerusalems Forstyrrelse, men han var ikke i Staden, thi ved Krigens Begyndelse udvandrede alle Christne fra Jerusalem, hvis Time de saae, var kommet, og opslog deres Bolig paa hin Side Jordan!

Johannes blev ældgammel, og i sin høie Alderdom blev han af den Romerske Keiser Domitian landsforviist til den lille Øe Patmus, hvor han havde det store Søndags-Syn om Christi Kirkes Kamp og Seier, som han selv i Aabenbarings-Bogen har beskrevet, men han overlevede dog ogsaa den Romerske Tyrann, og kom tilbage til Ephesus, hvor han sødelig hensov i Herren, med hans Tro og Kiærlighed i Hjerte og paa Tunge, med hvilke han taler endnu efter Døden til alle Christne, som læse hans mageløse Sende-Breve, og det dyrebare Evangelium, han skrev, for at vi skal troe, at Jesus er Christus, Guds Søn, og troende have Livet i Hans Navn! Euseb. III. 5. 18. 31.

XXXII. Kirke-Fædrene.

Egenlig have de Christne, som Herren siger, kun een aandelig Fader, nemlig den Himmelske, men dog var det naturligt, at Menigheden kaldte Apostlerne, og de Lærere, 163som traadte i Apostlernes Fodspor, sine Fædre i Christo, og efterhaanden er det blevet Skik at kalde alle Lærerne i Kirkens Old-Tid, som have efterladt os Skrifter om Christendommen, med eet Navn Kirke-Fædre. Det Sidste er imidlertid en aabenbar Misbrug af Ordet, thi det gik forud, som det gaaer nu, og som Paulus skriver, at selv de der bygge paa den uforanderlige apostoliske Grundvold, bygge dog ingenlunde Alle med Guld og Sølv og Ædel-Stene, men tit med Træ, og Rør, og Straa som ei kan trodse Tiden, eller taale Ilden.

Uden derfor at trættes om Navne, som er til ingen Nytte, skal man kun lægge Mærke til, at Bøgerne af de Lærere i Kirken, som levede nærmest ved Apostlernes Dage, og have et godt Vidnesbyrd, baade for Lærdom og Levnet, de Bøger maae nødvendig være os dyrebare, baade som Vidnesbyrd om Herren, og om Ægtheden af det Ny Testaments hellige Skrifter, og mellem disse Bøger er den mærkværdigste skrevet af en Biskop i Lyon, (i Frankerig) som hedde Irenæus, thi han har et herligt Vidnesbyrd af alle de Gamle, og han var en Discipel af Martyren Polykarp, som selv havde kiendt og hørt Apostlerne, især Johannes, og som i sin høie Alderdom 164med Glæde gik i Døden for Jesu Navns Bekiendelse!

Denne Bog af Irenæus giver os ikke alene et sikkert og trofast Vidnesbyrd om, at de fire Evangelier og Apostlernes Gierninger ere skrevne af Mathæus, Markus, Lukas og Johannes, men forvisser os ogsaa om Aabenbarings Ægthed, og om alle Pauli Breves, undtagen det til Philemon, som kun er et Venne-Brev, der ingen Grund eller Leilighed var til at nævne. Brevene af Peder og Johannes spore vi endelig ogsaa, paa det Tredie nær af Johannes, der er et blot Venne-Brev som hiint til Philemon; og de Breve vi kan see Irenæus enten ikke har kiendt eller ei taget for Apostoliske, er da kun Jakobs, Judas, og det til Ebræerne, som hverken selv udgive sig for Apostoliske, eller have noget gyldigt Vidnesbyrd for at være det!

XXXIII. Kiætterne.

Herren lignede engang Himmeriges Rige ved en Sæde-Mand, hvis Korn tildeels faldt paa en slagen Lande-Vei, hvor det enten blev fortraadt, eller ædt af Fuglene, tildeels paa Steen-Grund, hvor det snart kom op, men kun for at visne, tildeels mellem Torne, som kvalde Planten, og kun 165tildeels i god Jord, hvor det slog Rødder, voxde og modnedes, og Herren forklarede selv, at han ved Sæden meende Guds Ord, og ved Jorden Tilhørernes Hierte, og derfor skal det ikke undre os, at Christi Evangelium er frugtesløst hos Mange, som dog vil hedde Christne, eller at Nogle ondskabsfuld misbruge og fordreie det til deres egen Fordærvelse! Dem som nu forfalske Christendommen og fordreie det Guds Ord, der bevidner den, dem kalde vi Kiættere, men dette Ord er blevet lige saa misbrugt, som Ordet Kirke-Fædre, thi Kirkens selvgiorde Fædre og Værger har ikke blot forkjættet Mange, som de ei kunde overbevise, men selv Endeel, som holdt hardt ved den rette christelige Tro, og forkastede kun hvad der var lagt til i Tidens Løb, og maatte derfor ogsaa, uden Troens Skade, kunne tages fra, ja, var ei sjelden Misbrug, som havde indsneget sig i Kirken, og skulde afskaffes!

Det skal man derfor komme vel ihu, at den Christelige Tro er hverken Meer eller Mindre end den Tro, vi Alle ved Daaben bekiende, paa Gud Fader, Himmelens og Jordens Skaber, paa Guds Søn, vor Herre Jesus Christus, født af Jomfru Marie, korsfæstet, død og himmelfaren, og paa den Hellig-Aand, som skiænkes os 166i Christi Kirke, med Syndernes Forladelse, til Kjødets Opstandelse og det evige Liv, alt som den Apostoliske Troes Bekiendelse lyder ved Daaben i alle sine Dele! Hvem der nu vil indføre en anden Tro og Daab blandt de Christne, han er unægtelig Christendommens Fiende, og stræber han at forføre Menigheden, ved at kalde sit eget Hjerne-Spind Christendom, og ved at beraabe sig paa Bibelen, da er han Christi falske Ven og lumske Fiende, som Skriften kalder en Anti-Christ, og Kirken maa udelukke af sig. Saadan En var Simon Troldmand, i Samarien, som vi læse om i Apostlernes Gierninger, og som, efter de Ældstes Vidnesbyrd, blev Stam-Fader til de gamle Anti-Christer eller Kiættere, mod hvilke det var, Irenæus, til Menighedens Oplysning og Advarsel, skrev sin førømtalte herlige Bog, hvori han klarlig viser, at naar Bibelen

ikke fordreies, stemmer den fuldelig overeens med den Christelige Tro, der fra Apostlernes egen Mund levende forplantedes, og bevidnedes ved Daaben, i de Menigheder, Apostlerne selv havde stiftet og indrettet!

XXXIV. Konstantin den Store.

Efterat den Christne Tro i halvtredie hundrede Aar havde været forbudt, forhaanet og forfulgt i det Romerske Rige, viste det sig aabenbar, at Gud var dens Stifter og Støtte, thi de Christne havde formeret sig under Keiserens skarpe Sværd, som Israel fordum under Pharaos Jern-Aag, og Hedningerne selv maatte tilstaae, at nu var de Christne ikke blot de dydigste, men ogsaa de klogeste, lærdeste og mægtigste Folk i hele Riget, hvad dog umuelig, uden Guds besynderlige Bistand og Varetægt, kunde timestes det stille Samfund, Galilæas Fiskere og en jødisk Skrift-Klog, fredløse i deres eget foragtede Fæderne-Land, havde grundet! Det var derfor sagtens meest af Verdens-Klogskab, at nu En af Med-Beilerne til Keiser-Thronen, Konstantin, aabenbar antog sig de Christnes Sag, og, da han var blevet enevældig, lod sig høitidelig, ved Daaben, optage i deres Samfund; men dog syndes det, efter menneskelig Regning, at være en stor Lykke for Christendommen, som hidtil havde været undertrykt, men skulde nu være herskende i hele det Romerske Rige. Den lærde Biskop Eusebius i Cæsarea, som i de samme Dage beskrev den Christne Kirkes Historie, fra Begyndelsen til Konstantin, er derfor ogsaa ligesom beruset af Glæde over denne verdslige Lyksalighed, og løfter den døbte Keiser til Skyerne, ja, er nær ved at forgude ham, men det beviser netop, at Menigheden i det Romerske Rige var saare vanslægtet, og havde hardtad glemt Herrens høie Bud: giver Keiseren det som Keiserens er, og Gud det som Guds er! Saalænge nemlig Kirken var under Forfølgelse, fristedes Ingen til hykkelsk Bekiendelse af Troen, men dertil fristedes Mange nu, da Keiseren var døbt, og Kirken blev da fuld af blotte Mund-Christne, som er dens Pestilents! Hidtil havde det været let at udelukke Kiætterne af Kirken, da de ei brød sig synderlig om at regnes til den, men nu, da Embederne i den gav gode Leve-Brød og borgerlig Anseelse, værgede de sig af alle Kræfter, og hvem der kunde vinde Keiseren, gjaldt for Ret-Troende, saa man tit ei kunde være Keiserens Ven uden at blive Christi Fiende!

Allerede i Konstantins Dage saae Man, hvilken Forvirring der nu truede, da Christendommen skulde være Stats-Religion, og staae under Keiserens Formynderskab, thi da en Præst i Alexandrien, ved Navn Arius, med stort Bifald udbredte en ny Lærdom, efter hvilken Christus ikke egenlig skulde være Guds Søn, men kun en 169Over-Engel, da blev det ikke længer betragtet som en reen Kirke-Sag, men som en Stats-Sag, der skulde afgjøres ved Hoffet, og drage borgerlig Straf efter sig, for dem, der ikke vilde kalde det den rette Christendom eller Orthodoxi, som Keiseren behagede at stemple dertil. Snart blev nu Arius og hans Tilhængere, og snart hans Modstandere, erklærede for Kiættere og Statsforbrydere, og paa det store Lande-Mode i Nicæa indførte Keiseren og Bisperne den Uskik, at skrive en ny Troes-Bekiendelse, som skulde være klarere end den Apostoliske ved Daaben, og de nødte alle Lærere, som ikke vilde agtes for Kiættere, til at underskrive den. Hermed var Dørren aabnet for alle muelige Vildfarelser, thi nu skrev Keiserne christelige Troes-Bekiendelser, ligesom de skrev Forordninger, forkastende i Dag, hvad de antog i Gaar, og for Lande-Freds og Leve-Brøds Skyld skrev de fleste Bisper næsten altid under, hvad Keiserne vilde, saa det blev sædvanlig de bedste Christne, der nu maatte hedde Kiættere og Freds-Forstyrre.

XXXV. Folke-Vandringen.

Keiser Konstantin den Store forflyttede sit Høi-Sæde fra Rom til en Stad, nor170denfor Grækenland, som efter ham blev kaldt Konstantinopel, og snart blev nu det Romerske Verdens Rige deelt i to Keiserdømmer, nemlig det Østlige, eller det Græske, med Konstantinopel, og det Vestlige, eller det Latinske, med Rom til Hoved-Stad; og det saae ud til, at, skulde Verden staae ret længe, vilde baade Christendom og Kundskaber uddøe, thi den oplyste Verdens Indbyggere var i det Hele afmægtige og udtærede, men havde trindt omkring sig raae og bomstærke Barbarer, som idelig foruroligede Grændserne, og truede med, snart som en rivende Strøm at oversvømme og ødelægge hele Romer-Riget, med dets Kirker og Skoler, Bøger og Palladser, Pragt og Overdaadighed! Christendommen havde forsinket Ødelæggelsen, som alt længe truede de gamle, forfinede, fordærvede og udmarvede, Folke-Stammer, men de Christne blandede sig, som Israel fordum, efterhaanden med Hedningerne, gjorde deres Gierninger, og fik deres Dom.

Den forstyrrede Tid, som nu begyndte, kalde vi Folke-Vandringens, fordi det var hele Folke-Stammer, der udvandrede, især fra det nordlige Europa og Asien, og søgde deels Blod og Bytte, deels nye 171Bopæle, i Romer-Rigets opdyrkede og frugtbare Lande.

Allerede i det femte Aarhundrede sønderreves det Vestlige eller Latinske Rige, som Barbarerne saaledes

deelde imellem sig, at af Italien og Spanien blev der to Gothiske Riger, af Nord-Afrika et Vandalisk, af Gallien et Frankisk (Frankerig) og af Britannien et Angel-Sachsisk, (Engeland) hvor da de gamle Indbyggere for det Meste nedsank i Trældom, men for Byen Rom selv, med dens Biskop, havde endog Barbarerne en besynderlig Ærbødhed, saa den vedblev at være en Christen Fristad, og et Mindes-Mærke om den gamle Verdens Herlighed!

XXXVI. Araberne og Mahomed.

Der ligger en Halv-Øe sønderpaa i Asien, som kaldes Arabien, og den beboedes fra Arilds-Tid mest af omvankende Stammer, hvis Nærings-Vei var Krig og Fæ-Drift. De talede et Sprog, som ligner Jødernes, og udledte tildeels deres Herkomst fra Abraham, men var dog, ligesom de andre Hedninger, Afguds-Dyrkere, indtil der, sexhundrede Aar efter Christi Fødsel, opstod en stor Mand iblandt dem, ved Navn Maho¹⁷²med, som opkastede sig til Herre baade over Landet og Troen, afskaffede med Magt de hedenske Ceremonier, og nødte Araberne til at bekiende hvad han vilde have troet.

Denne Mahomed var en falsk Prophet, som vel bekiendte, at Verdens Skaber var den eneste sande Gud, og kaldte Moses og Jesus store Profheter, men vilde dog indbilde Folk, han var selv den Største, udsendt af Gud, (som han kaldte Allah) til, med Sværdet i Haanden, at forkynde den sande Tro, som han sagde, baade Jøder og Christne havde forfalsket, og han beskrev i alle Maader sin Gud saaledes, at det umuelig kunde passe paa den sande Gud, men kun paa en almægtig Djævel! Sandheden om Dom efter Døden, og om det evige Liv, forfalskede Mahomed ligeledes, i det han lærde, at Menneskerne ikke skulde dømmes efter deres Hjerte, men kun efter deres udvortes Handlinger, saa hvem der kun havde gjort flere gode end onde Gierninger, var Himmerig vis, og skulde komme i et Paradis, fuldt af alle de Fornøielser, som dyriske Mennesker sætte deres Glæde og Salighed i!

Denne Over-Tro, der med sit falske Udødeligheds-Haab lokker de dødelige Syndere til sig, opflammede Araberne til at trodse alle Farer, og under Mahomeds nærmeste Efter¹⁷³følgere, som kaldtes Kalipher, oversvømmede de Alt hvad der i Asien og Africa havde hørt Romer-Riget til, saa Keiseren i Konstantinopel havde ondt nok ved at forsvare sin Hovedstad imod dem. Da de nu endog fra Nord-Afrika gik over til Spanien, og til Øerne i Middell-Havet, og fæstede derved Fod i Europa, saa tegnede det unægtelig til, at falsk Aandelighed og raat Hedenskab skulde række hinanden Haand til at fordærve Menneske-Slægten.

XXXVII. Kirken mellem Skyther og Barbarer.

De forfinede Folk kalde gierne alle dem, der ikke er det, Barbarer, men egenlig forstaae vi dog derved kun vilde Folk, der ikke føre noget menneskeligt, men kun et dyrisk Liv, da derimod nogle Folke-Færd, saasom Græker, Ægypter, Latiner og Skyther, selv i deres Hedning-Tid og i deres Raahed, følte sig i Slægt med en usynlig Gud, eftertragede Udødelighed, og levede derfor ikke blot i det Nærværende, men ogsaa, ved Mindet, i det Forbigangne, og, ved Haabet, i det Tilkommende, som er det menneskelige Grund-Træk, der væsenlig ophøier os over Dyrene!

Den gamle, først udviklede Menneske-Verden, der indsluttedes i det Romerske Ri¹⁷⁴ge, og saa godt som forgik med det, bestod især af Folke-Kredsen omkring Middell-Havet; men i det nordlige Europa, omkring Øster-Søen, var der endnu en Folke-Kreds, som vi vil kalde den Skythiske, og som, med store Sjæle-Evner, var giemt til en senere Udvikling, hvorved det skulde kiendes, at Apostelen har Ret, naar han siger, at Christus udjævner al Forskiel mellem Jøder og Græker, Skyther og Barbarer! Til denne Skythiske Folke-Kreds hørde baade Gother, Franker og Angel-Sachser, blandt hvilke Gotherne, alt førend de nedsatte sig i Spanien og Italien, var Halv-Christne, eller Arianer, og Frankerne lod sig strax døbe, da de havde indtaget Gallien, saa Angel-Sachserne var de Eneste, der holdt fast ved det Skythiske Hedenskab, og vilde paa ingen Maade lade sig omvende af Britanniens gamle Indbyggere, som de havde underkuet.

Disse Angel-Sachser var imidlertid de Kongelige Skyther, som aandelig skulde gaae i spidsen for den Nordiske Folke-Kreds, og paa samme Tid, som Mahomed opstod, lod de sig døbe af latinske Prædikanter, som Biskoppen i Rom, Gregor den Store, sendte over til dem.

Hermed kan vi sige, at Christi Kirke flyttede sin Skole fra Middell-Havets Kyst ud ¹⁷⁵paa den store Øe i Vester-Havet, thi det var egenlig fra Engeland af, at Christendommen udbredtes i Tydskland og Norden.

XXXVIII. Munke-Faderen Benedikt.

I den fordærvede og forstyrrede Tid, da det Latinske Keiserdom var opløst, og Gotherne var Italiens Tugte-Mestere, slog Mange der sig reent fra Verden, og levede enten i Bjerg-Huler, eller dog paa afsides Steder, uden at befatte sig med Andet, end deres egen Saligheds-Sag, og saadanne Folk kaldtes Munke og Eremiter, det er: de Eenlige og de Eensomme. En af Disse, ved Navn Benedikt, er blevet den Navnkundigste, thi han var baade selv en christelig gudfrygtig Mand, og indrettede et ordenligt Munke-Levnet, som udbredte sig over hele Italien, og over alle de Lande, hvor Latinske Prædikanter forkyndte Christendommen. De Huse hvor saadant et Selskab af ugifte Personer boede sammen, for at arbeide flittig, og dyrke deres Gud i Stilhed, langt borte fra Verdens Tummel og Fristelse, kaldtes Kloostere, det er: Ind-Lukker, og at saadanne Indretninger paa den Tid var nødvendige, naar ikke Afguderi, Vankundighed og Laster, aldeles skulde tage Overhaand, det seer man deraf, at det ene var i Klosterne baade den Hellige Skrift og andre Kundskab-Bøger blev gjemte, læste og afskrevne, ligesom ogsaa Munkene hardtad var de Eneste der vovede sig ind imellem Hedningerne, for at udbrede Christendommen, og arbeidede, ved Lære og Exempel, paa at formindske Vankundigheden, og formilde Sæderne hos Skyther og Barbarer!

Det Kloster, Benedikt selv stiftede, laae paa et høit Bjerg, ved Navn Cassino, og det var Munke af hans Orden, som Biskop Gregor, hans Levnets-Beskriver og store Beundrer, sendte til Engeland, for at omvende Angel-Sachserne. Hoved-Manden for disse Sende-Bud hed Augustin, og deres Ærende lykkedes saa vel, at hundrede Aar derefter blev Angel-Sachseren Beda berømt, som den skrift-klogeste Mand i sin Tid, medens en anden Angel-Sachser, Vinfried, udbredte Christendommen i Tydskland, med saamegen Flid og Fremgang, at han fik Navn af de Tydskes Apostel!

XXXIX. Keiser Karl den Store.

Dengang Mahomedanerne, som der kaldtes Mohrer, havde indtaget Spanien, brød de derfra ind i Frankerig, utallige som Græs-Hopper, og det saae ilde ud for Christenheden, men Frankerne gik dem dog dristig i Møde, og deres kiække Høveds-Mand, Karl Martel, 177eller Karl Hammer, havde Lykken med sig, saa Mohrerne faldt som Fluier, og de der blev tilbage, tabde Lysten til at gaae Frankerne paa Klingen! Denne Karl Hammer havde en Sønne-Søn, som ogsaa hedd Karl, blev Konge i Frankerig, hjem søgte Mohrerne midt inde i Spanien selv, indtog næsten hele Tydskland og Italien, og blev, da man skrev lige 800 Aar efter Christi Fødsel, kronet af Bispen i Rom, til Romersk Keiser.

Om samme Keiser Karl den Store, om Kæmperne, ham tjende, og Seirene, han vandt, har man mange Fortællinger, som staae ikke alle til Troende, men det er vist nok, at han var den mægtigste Herre i sin Tid, og fik saa udødeligt et Navn, som Faa i hele den bekiendte Verden! I tredive Aar førde han Krig med et nord-tydsk Folk, som hedder Sachserne, og nødte dem omsider ikke blot til at kiende ham for Herre, men ogsaa til at bekiende Christendommen, og lade sig døbe, som var meget ilde gjort, thi Troen er en fri Sag, og Man maa ingenlunde true Nogen til Løgn og Hyklery, men det gjør man aabenbar, naar man truer dem til at bekiende en Tro, de ikke har! Den sorte Konst, at omvende Folk med Sværd, havde Frankerne da ingenlunde lært af Christus, der udsendte sine Apostler som Lam imellem Ulve, men af Mahomedanerne, 178hvis falske Prophet udbredte sin Lærdom med Sværdet i Haanden, fordi han fattedes Sværdet i Munden, som Sandheden haver sig selv forbeholden! Den fransk-arabiske Mode, som Karl den Store, med saa glimrende et Held, indførde i den ny Christenhed, fik imidlertid, desværre, Overhaand, til Skam for det gode Navn, og til stor Skade for den hellige Tro, der, ved at paatvinges, kun bliver et Munds-Veir, saa det varede længe, inden Man igien fik Øinene op for den soleklare Sandhed, at med Sværdet kan vel Kirke-Gaarden, men aldrig den troende Kirke befolkes! Som Sachserne var blevet omvendte, saaledes omvendte de igien deres Naboer: Slaverne i Holsteen, Brandenburg, Pommeren, og Meklenborg, og den vanartede Geistlighed indbildte Fyrsterne, at de kunde fortjene Himmerig, ved at slagte alle de Hedninger, der ei vilde krybe til Korset, og jo Mere denne franske Christendom udbredtes, des mere uddøde den Sande!

XL. Ansgar.

Danmark og Sverrig var de sidste Lande i Europa, hvor Christendommen nogenlunde fik Lov til at udbrede sig selv, og ingen Lande, udenfor det Romerske Rige, har heller havt en bedre Evangelist, end Danmark og Sverrig fik i Ansgar, som var en Benediktiner-179Munk fra det gamle Kloster Korvei i Nord-Frankrig.

Der var paa den Tid megen indvortes Uenighed i Danmark, og da En af Nisse-Kongerne i Jylland, ved Navn Harald Klak, søgde Hjelp hos Karl den Stores Søn: Keiser Ludvig den Fromme, maatte han lade sig døbe, og tage Ansgar hjem med sig, til at undervise ham og hans Folk i Christendommen. Det var en vanskelig Sag, som mødte mange Forhindringer, men Ansgar havde den Tro som kan flytte Bjerger, arbeidede utrættelig, hele fyrretive Aar, paa at grunde den Christne Kirke i Norden, og vandt Seier; thi tusinde Aar er nu forløbne, siden han, som en fremmed Giæst, kom hid med det glædelige Budskab, at ogsaa os er en Frelser født, den Herre Christus i Davids Stad, og endnu bekiende vi os til den samme Christne Tro, som vore gamle Fædre døbdes paa, i Slesvig og i Ribe, hvor Ansgar, i Jesu Navn, indviede de første Danske Kirker!

Vel maatte de Danske Christne, nogen Tid efter Ansgars Død, lide en haard Forfølgelse af Kong Gorm den Gamle, som var en grum Hedning, men hans egen Dronning, Thyre Danebod, var dog en christelig Fyrstinde, og Gorms Søn, Harald Blaatand, som var Konge over hele Danmark, an180tog selv Christendommen, og Troen udbredte sig, vel langsomt, men uafbrudt. Sællandsfarene og de andre Øboer var endnu under Haralds Søn: Svenn Tveskiæg, for det Meste Hedninger, og Kong Svenn var det i lang Tid selv, men i sin Alderdom blev han Christen, og overtalte de fleste Sællandsfarer til at lade sig døbe. Dette skedte omtrent 1000 Aar efter Christi Fødsel, altsaa næsten hele tohundrede Aar efterat Ansgar havde begyndt at prædike Troen i vort Fædreneland, og da Svenns Søn, Knud den Store tillige blev Konge i Engeland, førde han mange engelske Præster til Danmark, som ydermere bestyrkede og oplyste Folket i Christendommen!

XLI. Hakon Ædelsteen.

Der var, i Harald Blaatands Tid, en Norsk Konge-Søn, ved Navn Hakon, som blev opfostret hos Kong Athelstan, eller Ædelsteen, i Engeland, og han blev siden Konge i Norge, hvor han da gjorde sig megen Umage for at faae den Christne Tro indført, som han selv var oplært i, men, uagtet Normændene ellers elskede ham som en Fader, vilde de dog ingenlunde lade deres gamle Hedenskab fare, saa al hans Uleilighed var hardtad forgiæves.

Siden, i Svenn Tveskiægs Tid, kom der en anden Norsk Konge-Søn hjem, som i 181mange Aar, paa gammel nordisk Viis, havde flakket om paa Havet som en Søhane, han hedd Olav Tryggesøn, var En af de ædlest Helte, Man kiendte i Norden, og blev en vældig Konge over hele Norge. Olav havde paa sin Udenlands-Reise selv ladet sig døbe, og stræbde nu, baade med det Gode og med det Onde, at formaae alle sine Undersaatter til det Samme, hvad ogsaa lykkedes ham saa nogenlunde; thi søndenfjelds var Troen allerede endeel udbredt fra Danmark af, og nordenfjelds foer han grumt afsted, saa de Fleste, skiøndt de strittede, dog faldt til Føie. Det var imidlertid, som Man kan tænke, kun slet bevendt med slig en Daab, saa Mange endog blev ligefuldt ved at offere til Afguderne, og da Olav Tryggeson, kort efter, faldt, i et stort Sø-Slag med de Danske og de Svenske, tog Hedenskabets strax igien øiensynlig Overhaand i Norge.

Endelig kom, i Knud den Stores Tid, en tredie Norsk Konge-Søn hjem fra Vikings-Tog, som hedd Olav Haraldsøn, blev Enevolds-Konge, og stræbde for Alvor, ved Hjelp af engelske Præster, at christne Folket. Selv var Olav vel grundet i sin Christendom, og meende det godt, men havde dog ogsaa tit den gale Tanke, at Troen kunde og skulde udbredes med Sværd-Slag, hvorover han blev 182meget forhad i det Norden-Fjeldske, og da han tillige strængt handhævede Retten, skedte der en Opstand imod ham, saa han maatte holde Slag med sine egne Undersaatter, og satte deri Livet til. Det aabenbare Hedenskab fik han imidlertid for bestandig udryddet, og Norge blev et christent Land, i samme Forstand som Sachsen, og de andre Lande, hvor Mængden var døbt med Sværdet over Hovedet.

XLII. Hildebrand eller Gregor den Syvende.

Fra Rom af var Christendommen udbredt mellem Skyther og Barbarer, og Rom havde det eneste Apostoliske Biske-Sæde i Vesten, saa det var naturligt, at alle de nye Menigheder betragtede Biskoppen i Rom, Apostlernes Eftermand, som den almindelige Kirke-Fader eller Pave, der skulde staae i Spidsen for Lære-Standen, og, efter den uforfalskede Apostoliske Regel, afgjøre alle Tvistigheder om den rette Tro. Da Rom nu ogsaa, efter det vestlige Keiserdoms Opløsning, var blevet en Fri-Stad, der kun stod under sin Biskop, som Menigheden selv valgde, saa syndes den vestlige Christenhed lykkelig at være undgaaet det verdslige Aag, som hvilede tungt paa den Østlige, hvor Keiserne i Konstantinopel hav183de opkastet sig til Lovgivere i Troes-Sager; men Kongerne i Tydskland, der, som Karl den Stores Eftermænd, gjorde Paastand paa at hedde Romerske Keisere i Vesten, tiltog sig efterhaanden Ret til at bestemme, ei blot hvem der skulde være Biskopper i Tydskland, men ogsaa hvem der skulde være Pave i Rom, og paa denne Maade vilde Kongen i

Tydskland blevet hele den vestlige Christenheds Herre, hvad saa meget mindre kunde gaae an, som den var deelt i mange Konge-Riger, der ikke vilde staae under Keiseren. Alt dette stod levende for en Romersk Præst, ved Navn Hildebrand, med Helte-Mod og store Sjæle-Evner, og da han, efter Midten af det ellefte Aarhundrede, blev Biskop i Rom, under Navn af Gregor den Syvende, fordrede han, i Herrens Navn, at det Romerske Sæde skulde erkiendes for uafhængigt af al verdslig Magt, og at alle christelige Menigheder skulde have Lov til selv at vælge deres Biskopper, uden at Landets Fyrster maatte blande sig deri. Heraf reiste sig en langvarlig og sørgelig Strid mellem Bisperne i Rom og de verdslige Fyrster, deels fordi uchristelige Konger og Keisere vilde blive ved at sælge Bispe-Stolene til de Høistbydende, eller dog besætte dem med deres Yndlinger, og deels fordi de Romerske Paver ogsaa i Stats-Sager vilde regiere over 184 Fyrsterne. Her var da store Feil paa begge Sider, men da det var en almindelig Vildfarelse, at betragte Christi Rige som en Kirke-Stat, der skulde udvides og forsvares ved verdslige Vaaben, saa maatte Paverne nødvendig synes hele Menigheden at have Ret i Grunden, skjøndt det var klart, at de idelig misbrugde deres Magt, som Christi Statholdere, til herskesyge, ærgjærrige, og andre aabenbar uchristelige Øiemed.

XLIII. Kors-Togene.

Mahomedanerne havde, som sagt, frataget det Græske Keiserdom næsten alle dets asiatiske Lande, og det var altid en sørgelig Tanke, at Jødeland, som havde været Chistendommens Vugge, skulde falde i de Vantroes Hænder, og den Christne Tro undertrykkes i de Egne, hvor den mest havde blomstret, saa det var ganske naturligt, at Skyther og Barbarer, der troede paa Christus, men betragtede hans Konge-Magt og Rige med hedenske Øine, kunde indbilde sig, Hans Ære krævede, at de, med Sværdet i Haanden, fordrev de Vantro fra Hans jordiske Fæderneland, og plantede Korset over den hellige Grav, hvori Hans guddommelig Støv havde hvilet. Gregor den Syvende, hos hvem den skiæve, men underlig 185store og glimrende Betragtning af hele Christenheden, som eet Kirke-Rige, var blevet levende i al sin Kraft, indbød derfor ogsaa alle Vestens Fyrster til et Kors-Tog, for, under hans Anførsel, at befrie det hellige Land, og fordrive de Vantro fra Christenhedens gamle Ene-Mærker. Vel blev der dengang Intet af, fordi enhver saadan stor Tanke fødes som et Barn, og maa have Tid til at voxer, men, en Snees Aar derefter, kom den franske Peter Eremit hjem fra Jødeland, giennemreed Italien, Frankrig, og Tydskland paa et Asen, skildrede de østerlandske Christnes Nød, og de Vantroes Bespottelser, med levende Farver, og fortalte sin Drøm i Kirken ved den hellige Grav, hvori Jomfru Marie stod for ham, og gav ham det Ærende, at opkalde hele Christenheden til Kamp for Kongernes Konge og Korsets Ære, og nu var den Lille blevet stor, nu flokkedes Skarer i Hundredetusinde-Tal, med Kors paa Klæderne, og æventyrlige Drømme i Hjernen, som vilde Alle til Jerusalem, for at udrydde Herrens Fjender, og knæle ved Hans Grav! Da nu de selvgjorte Christi Statholdere, Paverne i Rom, tillige paa Mahomedansk lovede alle Vandrings-Mændene (Pillegrimene) til den hellige Grav deres Synders Forladelse, og 186lovede dem alle Martyr-Kronen, som faldt i Strid med de Vantro, saa er det begribeligt, at Mængden af Kors-Farerne lignede paa et Haar den falske Prophets Tilhængere, med hvilke de kappedes i Overtro og Grusomhed!

Imidlertid er disse Kors-Tog, der ligner en Folke-Vandring fra Europa til Asien, ikke blot rige paa vidunderlige Tildragelser, men var ogsaa et stort Middel i Guds Haand til at standse Tyrkernes Fremgang, som truede med at oversvømme Christenheden; og Hertug Gotfred af Lothringen, hvem det, efter Mængdens Undergang, med en liden Skare lykkedes at indtage Jerusalem, var En af de ædleste, christeligste Helte, man kiender. Han udraabdes vel til Konge i Jerusalem, men vilde, som han ydmyg sagde, ei bære Guld-Kronen der, hvor Frelseren bar Torne-Kronen, og han var for god til sine Følge-Svende, derfor døde han, inden Aaret var omme, da man skrev Ellevehundrede, efter Christi Fødsel, og, trods alle de Korstog der siden gjordes af Keisere og Konger, med talrige Hære, sank dog det ny Riges Magt fra hans Døds-Dag bestandig, og før man skrev Tolvhundrede, var Jerusalem igjen i de Vantroes Vold!

XLIV. Papisteriet.

Vel blev i Rom, og i alle de Lande, som rettede sig i Kirken efter den Romerske Biskop, den Christne Troes-Grund uforfalsket, og uforandret, forplantet ved Daaben, men den blev dog efterhaanden fast ligesom begravet i et Virvar af Overtro: paa Paven som Christi Statholder, paa Jomfru Marie og utallige afdøde Helgene, som Skyts-Aander og himmelske Talsmænd, og i det Hele paa Præsterne, som Midlere mellem Christus og Menigheden, der kunde saliggjøre eller fordømme, hvem de vilde. Disse grove Vildfarelser udsprang ingenlunde af Vankundighed, men deels af Folkenes hedenske Tænkemaade, og deels af Geistlighedens Selv-Klogskab, Ærgierrighed, Herske-Syge og Egen-Nytte, som enten drev dem til vitterlig at

bedrage Folket, eller forblindede dog deres Øine, saa hvad der for Christelige Læsere stod soleklart i den Hellige Skrift, og i alle gamle christelige Bøger, blev mørkt for dem.

Det bedste Beviis herpaa er den store Uskik, som, efter Kors-Togenes Dage, meer og meer indsneg sig ved den hellige Nadvers Uddeling; thi endskiøndt Indstiftelsens Ord klarlig befale, at alle Giæsterne ved Herrens Bord skal ligesaavel drikke af Kalken, som æde af Brødet, saa fandt man 188dog paa den Uskik, at forholde Læg-Mand Kalken. Dette kunde saameget mindre undskyldes med Vankundighed, som en bekiendt pavelig Forordning udtrykkelig forbød denne Udstykning af Naade-Midlet, og den skriftkloge Peter Lombard, hvis Bog man ellers fulgte mere end Bibelen, erklærede Skilsmissen mellem Brød og Viin i Nadveren for en Skilsmisse mellem Legem og Sjæl, og Grunden laae da ene i Geistlighedens Overtro paa sig selv, som om de alene udgjorde den rette christelige Kirke, og de Helliges Samfund. Vel blev denne Uskik aldrig ganske almindelig, men dog var Klerkene paa det store Lande-Mode i Costnitz uforskammede nok til, at gjøre Alle vitterligt, at omendskiøndt Nadveren i den ældste Christenhed var fuldstændig meddeelt Alle, saa skulde det dog nu straffes som et Kiætteri, naar Nogen paastod, det fremdeles burde saa være. Herved skildte da den forsamlede Geistlighed sig selv høitidelig fra den sande christelige Kirke, og kunde ei engang undskylde sig med, at Paven havde lokket eller truet dem dertil, thi netop paa dette Lande-Mode erklærede Geistligheden sin Forsamling for Pavens Værne-Thing, og bekræftede sin Paastand, ved at udnævne og afsætte Paver, efter Behag.

189

XLV. Johan Huss.

Der ligger et Rige østen for Tydskland, som hedder Bøhmen, hvor man, endnu efter Kors-Togenes Tid, holdt fast saavel ved Nadverens rette Uddeling, som ved Moders-Maalets Brug i Kirken, og netop da det lod, som de modsatte Uskikke ogsaa her havde vundet Seier, da opvakde Herren sig et trofast Vidne i den Bøhmiske Præst og Professor Johan Huss.

Det var omtrent da man skrev Fjortenhundrede, at denne Sandhedens uforfærdede Kæmpe, midt i Prag, som er Bøhmens Hoved-Stad, begyndte at opløfte Røsten mod Geistlighedens grove Vildfarelser, Bedragerier, og forargelige Levnet, anbefalede den hardtad ganske forsømte Bibel-Læsning, og paastod, at baade skulde Guds-Tjenesten holdes paa Moders-Maalet, og Kalken i Nadveren meddeles Læg-Mand. Han vandt overordenligt Bifald, og kun forgjæves stræbde hans Modstandere at binde Guds Ord, men da han blev stævnet til at møde paa det fornævnte Lande-Mode i Costnitz, og der frimodig bekiendte Sandheden, blev han fordømt som en Kiætter, og kastet paa Baalet. Dermed uddøde imidlertid ingenlunde det Kirkens Gienmæle mod den tro¹⁹⁰løse Geistlighed, som Herren havde lagt paa hans Tunge, thi, opmuntrede af den Frimodighed, hvormed han, som de gamle Martyrer, gik i Døden for Herren, og forbittede over den himmelraabende Ugudelighed at kalde sig Christi Tjenere, og brænde hans trofaste Vidner, reiste nu Bøhmerne sig i Tusind-Tal, til den Christelige Menigheds Forsvar mod Geistlighedens Tyranni.

Mange af disse saakaldte Hussiter faldt vist nok selv i Vildfarelse, og misbrugde Magten til at hevne sig paa deres indenlandske Modstandere, men med Rette greb de til Nødværge mod de fremmede Krigshære, som Paverne udsendte til Kors-Tog imod dem, som om de var Tyrker og Hedninger, fordi de ærede Christus meer, end hans selvgjorte Statholder, og Herren var øiensynlig deres Skjold, saa Fjendernes Mangfoldighed adspredtes for deres Ansigt som Avner for Vinden. Saaledes sørgede Herren for, at, giennem hele det femtende Aarhundrede, da Vildfarelsen havde taget Overhaand, og Guds-Tjenesten var forvansket over hele den Romerske Christenhed, stod Kirken dog i sin rette Skikkelse hos Bøhmerne, som Staden paa Bjerget, til et Vidnesbyrd for alle Folk, og til et Forvarsel om de store Ting, der nu snart skulde skee, til den Himmel-Farnes Ære, og til alle Slægters Forundring!

¹⁹¹De Hussiter som førde Ordet meer end Sværdet, og udgjorde den egenlige Menighed, kaldte Man Calixtiner, fordi det især var Kalken i Nadveren, hvorpaa de ingenlunde vilde give Slip, og det Navn er deres Ære, thi det er ikke for enhver herskende Vildfarelse, men kun for hvad der angriber Kirkens oprindelige Indretning, Christne maae og skal afsondre sig.

XLVI. Bibelen og Bogtrykker-Konsten.

Det Gamle Testamentes hellige Bøger ere skrevne paa Ebraisk, eller Jødernes Sprog, og det Ny Testamentes er skrevne paa Græsk, men hele Bibelen var tidlig blevet oversat paa Romernes Sprog, som kaldes Latin, og

denne Oversættelse kaldte Romerne Vulgata, eller Menig-Mands Bibel. Med den kunde man til Nød behjælpe sig i Italien, Spanien og Frankerig, hvor Tunge-Maalet var det Latinske ligt, men i Engeland og Tydskland havde Folket et ganske andet Sprog, og da Christendommen var indført, oversatte man derfor de fire Evangelier, og andre Dele af Skriften, paa Angel-Sachsisk og paa Tydsk, ligesom man da ogsaa forrettede Tjenesten paa Folkenes Moders-Maal. Siden derimod, 192især efter Korstogene, udbredtes overalt den Uskik at holde Guds-Tjenesten paa Latin, og da Geistligheden selv for det Meste lagde Bibelen paa Hylden, var det langt fra, de tænkte paa at udbrede dens Læsning i Menigheden, thi de fraraadte den tvertimod, under det Paaskud, at Skriften var Læg-Mand for dyb. Jo mere nu Præster og Munke efterhaanden selv enten glemde alle Bøger over Bugen og Verden, eller studerede i Aristoteles, den hedenske Philosophs, istedenfor i Propheters og Apostlers Bøger, des uueligere blev de til at være Menighedens Lærere, og des ubeleiligere faldt det dem, naar Folket læste selv i Bibelen, og deraf saae, at hverken havde Paven og hans Præster mindste Lighed med Christus og hans Apostler, ikke heller havde de første Christne vidst Noget af alt det Papisteri, man nu indprækede Folket under Navn af Christendom.

Hvad Læg-Mands Bibel-Læsning ikke før havde været den aandløse, vanartede og herskesyge Geistlighed forhadet, det blev den, da Hussiterne, efter Skriften, afmalede Paver og Munke som Ulve i Faare-Klæder, og nu brændte Man ligesaafuldt Bibler, naar de fandtes hos Læg-Mand, som bibelske Præster, naar Guds Ord var levende paa deres Tunge, og til Støvere saavel som til Bøddler 193tjende Tigger-Munkene, der, efter Kors-Togenes Dage, mylrede som Utøi frem allevegne, var som Nat-Ugler dag-skye, og kappedes gjerne med Rov-Dyr i Blod-Tørst!

Midt i dette Kirkelige Midnats-Mørke, midt i det femtende Aarhundrede, indtog demahomedanske Tyrker Konstantinopel, gjorde derved Ende paa det Græske Keiserdom, og bragde den østlige Christenhed hardtad ganske under Aaget, saa nu lignede Kirke-Legemet et Lig, hvorom Paven og Tyrken droges som Trolde.

Men han som sagde: paa en Klippe bygger Jeg min Kirke, og Helvedes Porte skal lade den staae, Han viste nu klarere end nogensinde, at han er Verdens Lys, og en Herre, som opvækker af Døde og gjør levende hvem Han vil, og ved Bibelen, som de Lærde foragtede, og fæiske Tigger-Munke brændte, ved den skulde Lyset opgaae! Det Ebraiske Sprog havde Herren bevaret hos de adspredte Jøder, disse umistænkelige Vidner om Bibelens Sandhed, hvis Band er over dem; og det Græske Sprog, som Han vidunderlig havde opholdt i Konstantinopel, kom nu til Vesten med de Boglærde, som flygtede for Tyrkerne; og paa samme Tid opkom der i Tydskland en besynderlig Konst, den Konst at trykke Bøger, hvorved det først blev mueligt, at gjøre 194Bog-Læsning almindelig, og blev aabenbar umueligt at forholde Læg-Mand Bibelen. Snart blev den Hellige Skrift nu præntet, ei blot paa de gamle Sprog: Ebraisk, Græsk, og Latin, men ogsaa paa Italiensk, paa Fransk, og paa Tydsk; utallige andre Bøger paa allehaande Sprog blev ogsaa trykte, og Bog-Læsning, der nu i alle Maader var blevet tusind Gange lettere end før, udbredte sig i Slutningen af det sextende Aarhundrede, mest mellem Læg-Mand, i alle Lande!

XLVII. Morten Luther.

Kiødet nytter ikke, det er Aanden som gjør levende, siger Herren, og alle de trykte Bøger vilde derfor ligesaa lidt opvakt den Christne Tro hos Folkene, som givet bedre Forstand paa aandelige Ting, dersom Herren ikke tillige havde opvakt Mænd med Liv og Aand, som talede, fordi de troede, og meddeelte levende, hvad med døde Bogstaver kun kan beskrives for dem, som alt kiende det.

Man fortæller, at Johan Huss, da han førdes til Baalet, skal have sagt: I steger i Dag en Gaas, men om hundrede Aar skal der komme en Svane, den skal I lade usteget, og Saameget er vist, at hundrede Aar efter Husses Død opløftede en Christi Kæmpe Røsten, hvem det undtes i det Store at udføre 195seierrig, hvad Huss i det Smaa vel ikke forgiæves, men dog kun som en Forløber, prøvede paa! Denne Guds Mand hed Morten Luther, født af ringe Byrd, i den lille By Eisleben, mellem de Sachsiske Bjerge i Nord-Tydskland, og vilde først været Jurist, for at gjøre sin Lykke i Verden, men blev med Eet saa sørgmodig og tungsindig, at han sagde al Verdens Herlighed Farvel, og gik i Kloster. Saaledes blev Luther da ogsaa en Tigger-Munk, dog hverken af de sorte eller af de graa Brødres Orden, thi han valgde det ringeste og mindst fordærvede Selskab, som kaldtes Augustinere, og anvendte alle sine ledige Timer til at læse i Bibelen, og i de gamle Fædres Bøger, især i Augustins, som vel mellem alle christelige Old-Skrifter paa Latin er de ypperste.

Siden kom Luther, som Præst og Professor, til Vittenberg, hvor der just nylig var anlagt en ny Høi-Skole, og her føiede Gud det saa, at han baade fandt gode Stal-Brødre, og kom, før han selv ret vidste det, i saa dyb og lykkelig en Strid med alt Papisteriet, at de fleste Skythiske Folke-Færd, som havde holdt fast ved deres Moders-Maal, med ham vendte Rygg til den saakaldte hellige Fader i Rom, og vilde Intet taale i Kirken, som streed imod Skriften.

Der havde dengang nylig siddet et top196maalt Afskum, ved Navn Alexander den Sjette, paa Bispe-

Stolen i Rom, saa hvem der endnu holdt Paven for Christi Statholder, kunde neppe troe paa den levende Christus ved Guds høire Haand, og den nærværende Pave, Leo, var vel en fin Verdens-Mand, som førde sig anstændig op, men han behandlede dog aabenbar Christendommen, som en gammel Fabel, der kun var brugelig til at male smukke Skilderier efter, til at lokke Penge fra Folk, og holde Pøbelen i Ave med. De ældre Paver havde lovet Folk Synds-Forladelse for Pillegrims-Vandring til Rom, Jerusalem, og andre saakaldte hellige Steder; men de Senere, som havde mere Vantro end Overtro, erklærede, at Vandringen var saa godt som gjort, naar de fik Reise-Pengene, og Tigger-Munkene løb da Landet rundt, som pavelige Bisse-Kræmmere, der solgte Synds Forladelse, eller, som det kaldtes, Aflad, for Røver-Kiøb. Dette skedte nu ogsaa under Leo, og skiøndt det hedde sig, at Pengene skulde være til en Tyrke-Krig, og til at bygge Peters-Kirken for i Rom, saa vidste dog alle boglærde Folk, at det var til Pave-Hoffets mageløse Overdaadighed, og blandt Andet til et kongeligt Udstyr for Pavens Syster, som skulde giftes. Denne Gang solgdes der Aflad baade for Levende og Døde, og Kræmmerne var ublue nok, til 197at indbilde Almuen, at saasart Pengene klang i Bækkenet, sprang deres kiære Forældres eller gode Venners Sjæle ud af Skiærs-Ilden; og de var Mange, som loe derad, de var heller ikke faa, som knurrede over, at Pengene gik ud af Landet for Løgn og Tant, men Morten Luther var vel den eneste Præst i hele Tydskland, hvem det piinde i Sjælen at høre den bespottelige Tale, og see paa det ugudelige Spil, man drev med Salighedens Sag, eller var dog den Eneste, som tillige havde Mod og Kraft til hørøstet Gienmæle i Herrens Navn.

Nu stod da Tigger-Munken i Vittenberg op imod Paven af Rom, hvis Stigbøiler Keisere holdt, og hvis Tøfler Kongerne kyssede, og det var tilvisse en underlig Strid, som Folk maatte vaagne ved, især da Paven fnøs, og Munken loe, Leo døde, og Luther levede, Fablerne forstummede, men Propheter og Apostler udtalte og udsang Guds underlige Ting med Folkenes Tunger!

Da Paven bandsatte Luther, med alle dem der husede og hørde ham, nødtes han til at stifte ligesom et nyt Kirke-Samfund, men alle hans Tilhængere bevidnede høitidelig i den saakaldte Augsburgske Bekiendelse (Confession) som de overrakde Keiseren, at de ingenlunde vilde skille sig fra den almindelige christne Kirke, eller vige et Haarsbred fra 198dens Apostoliske Tro og Indretning, og det var sandt, thi baade bekiendte de sig ved Daaben til den gamle, uforanderlige Christne Tro, og forrettede saavel den som Nadveren, efter Indstiftelsens Ord. Herom gaaer ogsaa Syn for Sagn i Børne-Bogen, Luthers lille Catechismus, hvori de ti Guds Bud, de tre Troens Artikler, Herrens Bøn, og Indstiftelsens Ord ved begge Naade-Midlerne, beskrives og oplyses, som den faste, urokelige Grundvold for det ny, som for det gamle Kirke-Samfund.

Det var altsaa kun det uchristelige Pave-Aag, Luther afkastede, de grove Misbrug i Kirken, med Nadverens Udstykning og mange overtroiske Sædvaner, han afskaffede, og Menighedens utabelige Ret, til at synge Herrens Priis, og læse den Hellige Skrift, paa deres Moders-Maal, han gjorde giældende, og gjorde den frugtbar, ved de deilige tydske Psalmer, han forfattede, og ved en ny tydsk Oversættelse af hele Bibelen, mod hvilken de Forrige i alle Maader var, som Nat mod Dag! Hvor man vilde lyde ham, blev der tillige sørget saavel for Almue-Skoler, hvor Børnene kunde lære at læse, og voxer i Guds-Kundskab, som ogsaa for lærde Skoler, hvor de som vilde være Præster, skulde oplæres i de gamle Sprog, og i anden boglig Konst, for at blive dygtige 199til at læse Bibelen i Grund-Sprogene, og i det Hele til at være Lærere i den Menighed, som, efter Herrens Villie, bestandig skal gaae frem i sand Oplysning, og forvandles, ved Ham som er Sandhedens Aand, fra Klarhed til Klarhed!

Det skal da være Morten Luthers Eftermæle i Menigheden, at Han, med Guds Ord i Aandens Kraft, rensede og oplyste det store christne Bede-Huus for alle Folk, som Papisterne havde gjort til en Røver-Kule, og, siden Apostlernes Dage, har Ingen saa herlig som han forenet Helte-Mod og dyb Skrift-Klogskab med barnlig Tro og Selv-Fornægtelse!

Der var Mange i Luthers Dage, som, da han havde brudt Isen, viist Veien, og stillet sig i Gabet mod Fienden, var hørøstede nok til at fordømme Papisteriet, og rose Bibelen, og de Navnkundigste var Schweitseren Zwingel, og Franskmanden Calvin, som ogsaa fandt mange Tilhængere, men de udlagde Skrifterne, nedrev og bygde, ikke efter Troens Regel, men efter deres eget Hoved og verdslige Viisdom, hvad klarlig aabenbares ved deres selvkloge Paastand, at naar Herren i Nadveren siger: Det er mit Legeme, det er mit Blod, skulde man lade, som Han sagde 200kun: det betegner og betyder mit Legeme og Blod!

Derimod var den milde og sproglærde Melanchthon Luther en god Stal-Broder, og, skiøndt han stundum, især efter Luthers Død, læmpede sig mere efter Papisterne, end vi kan billige, og satte mere Priis paa verdslig Viisdom, end den er værd, saa holdt han dog ærlig fast ved Troen og Skriften, havde Ret i, at mange af de lutherske Skriftkloge var ukiærlige Kiætter-Magere, og virkede med Ord og Skrift usigelig meget til Udbredelse af bibelsk Oplysning og boglig Konst!

XLVIII. Kirken i Danmark.

Det var, som sagt, i Knud den Stores Tid, at Christendommen ved Engelske Præster blev ret stadfæstet i Danmark, og En af dem, som hed Vilhelm, og blev Biskop i Sælland, har bygget den store Dom-Kirke i Roskilde, som dengang var Hoved-Staden. Blandt de følgende Bisper blev Ingen saa navnkundig som Axel eller Absalon, der stiftede Klosteret i Soer, hvor nu Akademiet er, og, skjøndt han førde Sværdet imod de Vendiske Sørøvere bedre end Bisp-Staven, saa er dog den Danmarks Krønike, han fik Saxo Grammatikus til at skrive paa Latin, et stort Vidnesbyrd om, baade at de Danske lagde sig flittig efter boglig Konst, og at Papisteriet dengang endnu, ved Kors-Togenes Slutning, ei havde synderlig Magt herinde. Siden gik det vel her omtrent som allevegne, at Overtro og Vantro fik Overhaand, men Folkene i Norden kom dog aldrig saadan under Pavens Aag, som de der laae ham nærmere, og det er mærkværdigt, at i en Dansk Postil, som er trykt førend Luther reiste sig, taler Præsten Christen Pedersøn om Menig-Mands Bibel-Læsning, som Noget, Somme vel ikke kan lide, men som bør dog finde Sted, da Skriften saavel som Troen er for Alle, og Apostlerne sikkerlig vilde skrevet paa Dansk, hvis det saavel havde været Danske som Græske Folk, de havde for dem. Vistnok findes der kun alt for meget Papisteri i samme Bog, men immer hedder det dog, at Troen paa Christus det er Hoved-Sagen, og Bibelen er Hoved-Bogen, saa det er intet Under, at baade Christen Pedersøn og mange andre Dannemænd gav Luther Ret, saasnart de hørde, det var ikke Troen og Skriften, men kun Paven og Munkene, han vilde mestre, ei sig selv, men kun Jesus Christus, han vilde skaffe troe Tilhængere.

De fleste af Bisperne herinde var vel, som deres Brødre, meget arrige paa den Munk, der vilde lære Folk, at hverken raadte for Himmerig, ikke heller var de sat til at være store Herrer i Verden, men kun til at være Menighedens Tjenere, Hyrder og Lærere, efter Guds Ord; men dog udgav En af dem, Knud Gyldenstjerne i Odense, selv Luthers lille Catechismus paa Dansk, med Formaning til Præsterne, at forbedre baade deres Lærdom og Levnet. Kong Frederik den Første, som dengang regierede i Danmark og Norge, gik ogsaa den rette Vei, i det han lod Folk troe hvad de vilde, men tog Hans Tausen og de andre Præster, som prækede og skrev mod Papisteriet, kraftig i Beskyttelse mod de vankundige og herskesyge Bisper, som med verdslig Magt vilde binde Munden paa dem, hvis Ord de ei kunde giendrive. Hans Søn, Christian den Tredie, gik ikke slet saa læmpelig tilværks, thi han afsatte paa een Gang alle de gamle Bisper, og nødte Folk til at nøies med den nye Indretning, men det var den Tids almindelige Feil at laste Paven, der vilde beherske Troen, og dog at efterligne ham, og til al Lykke skedte dette ikke i Danmark, førend hardtad alle de, der ikke, som Bisperne, for verdslig Vinding, elskede Papisteriet, havde lært at skille det fra Christen Tro.

Det Ny Testamente var allerede tidlig blevet trykt paa Dansk, og 1550 fik man hele Bibelen paa Moders-Maalet, som da ogsaa siden blev saa tit oplagt, at man kan see, den læstes flittig. Da her nu tillige blev sørget godt for deres Optugtelse til boglig Konst og gode Sæder, som skulde være Bisper og Præster, og da vore Boglærde sjelden, som de Tydske, forgabede sig i deres egne Griller, men udlagde Skrifterne folkelig, efter den Christne Tro, som den var forklaret i Luthers Catechismus, og i den Augsburgske Bekiendelse, saa var der neppe noget Land i hele Christenheden, hvor Guds Ord blev prædikeret saa reent og purt, og hvor man i Stilhed udvikledes saa godt til at forstaae Skrifterne, som i det lille Danmark.

Den Danske Psalme-Bog var vel i visse Maader meget fattig, thi vi havde ingen Luther havt til For-Sanger, men dog var saavel Oversættelserne af hans og andre tydske Psalmer, som de Hjemmegjorte, saa trohjertige, og tit saa inderlig rørende, at man neppe følte, hvad de fattedes, før man begyndte at lunknes og betragtede dem med Koldsindighed. Menigheden var derfor knap de deilige, og tildeels mageløse, Psalmer værd, den til det attende Aarhundrede fik af den store Sanger, Thomas Kingo, og Andre, men dog oplivedes derved hos Mangfoldige den døende Tro, 204og Kirken i Danmark fik en Skat, som kan giøre den rig til Dagenes Ende.

Kort efter gjorde To af vore Konger Kirken en udmærket Tjeneste, den Ene: Frederik den Fjerde, ved at bygge de mange grundmurede Skoler trindt i Landet, til stadig Underviisning i Børne-Lærdommen, og hans Søn: Christian den Sjette, ved at forordne, at hele Landets Ungdom, fra Kongens Søn, til Tiggerens, skulde gaae til Læsning hos Præsten, og efter offentlig Overhøring bekræftes i deres Daabs-Pagt, førend de maatte være Giæster ved Herrens Bord.

Vel kunde Dette ikke forebygge den Ligegyldighed og Vantro, som i det attende Aarhundrede oversvømmede hele den ny Christenhed; men Det hjalp dog baade til at forsinke Vanheldet, og til at formindske det, da christelig Kundskab derved manglede til den Dag i Dag er bevaret, og det er uberegneligt, hvad Troens Ord, naar det rørte Barne-Hjertet, kan i Manddoms og Alderdoms Aar udrette, til at føre dem tilbage, som i Ungdoms Ubetænksomhed forvildedes fra Gang-Stien, til Lysets Hjem og de Levendes Land, hvor Glæden er evig!

XLIX. Den Franske Oplysning.

Medens Luther kæmpede for den Christne Troes Gjenfødelse, og stræbde, efter Skrifterne, at skille den

fra al papistisk Overtro, opstod der ogsaa en Mand i Frankerig, som talde og som skrev med Fynd imod Papisteriet, og da han dessaarsag kom under Forfølgelse, tyede han til en Fristad, som hedder Genf, hvor man ogsaa taler Fransk, og tog der sit Sæde, som en lille Pave, der vilde have den Christne Kirke i alle Maader indrettet efter Skriften, som han selv forstod den, og denne Mand hedde Calvin. Han fandt mangfoldige Tilhængere baade i Tydskland, Holland, Skotland, og Frankerig, men de Franske Konger syndes dog bedst om at beholde Papisteriet, naar Paven i Rom vilde nøies med en maadelig Indtægt af Landet, og dele Kirke-Magten med dem, hvortil han ogsaa endelig bekvemmede sig, imod at Kongerne skulde hjælpe ham til at faae Calvinisterne, som der kaldtes Hugonotter, udryddede af Landet. Følgen heraf var, deels at de Franske enstund førde en blodig Krig med hverandre om Papisteriet, og at omsider en Fransk Konge, ved Navn Ludvig den Fjortende, uddrev Hugonotter i Hundredtusind-Tal af Landet, men deels, at utallige Franskmænd, som i Hjertet loe ad Papisteriet, dog af verdslige Grunde bekiendte sig til det.

Paa tvende Maader udgik nu, fornemmelig fra det attende Aarhundredes Begyndelse, en saakaldt Oplysning fra Frankrig, som truede med at ødelegge al Christendom baade i Tydskland og Norden. Calvinisterne, som paastod, man ikke skulde troe Andet, end hvad man læste sig til i Bibelen, maatte nemlig enten troe blindt paa Calvin, eller de kunde aldrig blive enige om, hvad Christne skal troe; thi Bibelen kan, som enhver Bog, læses paa mange Maader, og maa desuden finde sig i at fordreies af slette Læsere. Enden blev, at Calvinisterne paastod, det var omtrent det Samme, hvad man troede, naar man kun ikke troede for meget, og levede skikkelig efter en smuk Sæde-Lære (Moral) som unægtelig fandtes i Bibelen, og denne Oplysning udbredte sig stærkt i Nord-Tydskland, især efterat mange Tusinde af de fordrevne Hugonotter kom til at boe i Brandenburg, saa det var ligesom et For-Varsel, at netop paa samme Tid blev det Huus lagt i Aske, hvor Luther var født, og som til Manges store Forundring havde staaet sig i adskillige Ildebrande.

Dette var i Slutningen af det syttende Aarhundrede, og da var der allerede imellem de Franske Papister adskillige Bog-Skrivere, som drev Spot med Papisteriet og Christendommen under Eet, og paa den Tid kunde Ingen skrive saa kiønne og morsomme Bøger som de Franske, saa de læstes mest af de Fornemme, snart over hele Europa; men det blev endnu ti Gange værre med Begyndelsen af det attende Aarhundrede, thi da blev de franske Morskabs-Bøger liderligere og ugudeliger Dag for Dag, og de allermorsomste var de mest forgiftige, thi dem gjorde en Fransk Rim-Smed, ved Navn Voltære, med et ypperligt Hoved, men med dyb Foragt for alt Helligt, og med et fnysende Had til den Christne Tro.

Der var paa den Tid en meget klog og tapper Konge i Preusen og Brandenburg, som man ansaae for et Vidunder, og kaldte Frederik den Eneste, men han læste slet ikke andet end Fransk, og Voltære var hans Afgud, og han regierede over i fyrretive Aar, saa i hans Rige fik den franske Oplysning et nyt Fæderneland, og fra hans Hovedstad, Berlin, udbredte den sig paa Tydsk til dem, der ikke kunde Fransk. Her i Norden var man længe vant til at læse, oversætte og efterligne, tydske Bøger, saa vi kunde umuelig undgaae at hjem søges ogsaa paa vort Moders-Maal med Spot over Troen, og Lov-Taler over den Franske Oplysning, der, efter Sigende, kunde gjøre Folk til Guder, som vidste Forskjel paa Godt og Ondt, og havde ingen Gud, end sige da en Frelser behov! Ligesom Børn vil gjerne lege Store og have Lov til at raade dem selv, saaledes have vi af Naturen alle en barnagtig Lyst til at lade, som vi var vore egne Herrer, undskyldte vore Feil, og falde i Forundring over vor egen Dyd og Selv-Klogskab, og har end vi Danske lettere ved i alvorlige Ting at overvinde den Lyst, end andre Folk, saa er det derimod ei ganske uforskyldt, at de Fremmede kalde os hele Europas Abekatte, thi hvad man udenlands kalder klogt, kan neppe være saa dumt, vi jo, i det Mindste for et Øieblik, løfte det til Skyerne, og prøve paa at eftergiøre det. Saa gjorde vi da ogsaa med den Franske Oplysning, og der var egenlig kun een Mand som havde Mod til, i Herrens Navn, at skamme os ud derfor, som vi fortjende, det var Sællands Biskop, Nikolai Edinger Balle, som i alle Maader ærede den Christne Tro i Bespottelsens Dage, og skrev et Uge-Blad, han kaldte: Bibelen forsvarer sig selv, hvoraf alle danske Læsere kunde see, at hvad der gjaldt for splinterny Oplysning, var ikke andet end det gamle Hedenskabets Mørke, som Christendommen allevegne havde overvundet, men som nu, da Folk levede, saa de maatte ønske at kunne glemme baade Himmerig og Helvede, hjem søgte Christenheden som et Gienfærd.

Den Sandhed var ilde hørt, men kom dog klarlig for Dagen i Frankerig, hvor man paa samme Tid ei blot gjorde Oprør og halshuggede Kongen, men afskaffede, tilligemed Christendommen, al offenlig Guds-Dyrkelse, levede aabenbar som Fæ, og rasede imod hinanden værre end de mest glubende og blodtørstige Dyr, og disse afskyelige Frugter, som den Franske Oplysning bar i sin Hjemstavn, lærde ikke blot de Store i Landene, at den var farlig hos de Smaa, men lærde alle Folk med nogen Eftertanke, at det Franske Kundskabs-Træ maatte nødvendig, trods de grønne Blade og de smukke Blomster, være indvendig raaddent!

Nu vilde da de Tydske Theologer gaae en Middel-Vei, og forfægte den Calvinske Grund-Sætning, at Bibelen maatte man prise som en guddommelig Bog, men maatte have Lov til at tro saa lidt deraf som man vilde, undtagen hvad man ogsaa selv med sin Fornuft kunde begribe, og man paastod dristig, at hvem der kun saaledes løftede Bibelen til Skyerne, var en forsvarlig Christen, om han saa endog fornægtede og forkastede hele den Christne Tro, vi ved Daaben bekiende!

²¹⁰ Dette er en Daarskab, som giendriver sig selv, og vi tør da haabe, at den Franske Oplysning med dette aandelige Selv-Mord har endt sine Dage, de gruelige Dage, i hvilke den ledte Folkene paa en Vei, der var vel lystelig for Synderes Øine, men førde til de Dødes Rige i det yderste Mørke, hvor Graad ei aftørres!

L. Den nærværende Christenhed.

Omtrent attehundrede Aar er nu forløbne, siden Jesus af Nazareth lod sig døbe i Jordans Flod, og fik det Vidnesbyrd, at han var Guds Søn, i hvem Faderen fandt sin Velbehag, og, hvordan det end gik til, at den Christne Tro saaledes trodsede Tid og Ælde, udbredende sig fra Jordan til Jorderigs Ende, saa er det dog soleklart, at hvor man ikke har den samme Tro, som de Christne i fordums Tid, der er ingen Christendom, og kun hvor denne Tro bekiendes og bekræftes ved Daaben i Navnet Faderens og Sønnens og den Hellig-Aands, kun der er Christenheden, men, hvor man, uden samme Tro og Bekiendelse, vil tilegne og tildøbe sig det Christne Navn, der gjør man enten Christus til en Afgud, eller man taler kun om at tilbede Barnet i Bethlehem, som Herodes, der stod ham efter Livet.

211Indtil i Slutningen af det attende Aarhundrede, da den Franske Oplysning fik Magt, blev den Christne Tro almindelig bekiendt hardtad i hele Europa, som derfor med Rette kaldtes Christenheden, skjøndt der var Mange som ikke selv troede, hvad de bekiendte, men nu hersker der, fornemmelig i Nord-Tydskland og hos os, en grændseløs Forvirring, da enhver Præst forvalter Naade-Midlerne omtrent som han selv synes, og mangan En forkaster den Christne Tro, han ved Daaben bekiender og bevidner. Paa denne Forvirring kan der kun raades Bod, ved at lade Enhver, som i Engeland og Nord-Amerika, frit bekiende sin Tro eller Vantro, saa de der vil beholde den Christne Tro, kan skille sig fra dem, der forskyde den, og aabenbarlig udgiøre en Christenhed, hvor der, som Apostelen beskriver den Rette, er kun een Herre, een Tro, een Daab, med eet Salighedens Haab i Jesu Christi Navn, som fødtes af Jomfru Marie, og pindes under Pontius Pilatus, korsfæstedes, døde, opstod, og foer til Himmels, sidder hos Guds høire Haand, og skal derfra igien komme, at dømme Levende og Døde!